

KEHIKKO-HANKE 2009-2011
Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin
kehittämisverkoston toiminta ja tulokset

Sisältö

1 Johdanto	2
2 Kehittämisyksiköistä kehittämisverkosto Kehikoksi	2
3 Koordinointi yhteistyön ja kehittämisen punaisena lankana	3
3.1 Verkostotoimijat monialaisen työn tukena	4
3.2 Verkotot avoimia varhaiskasvatuspalveluja kehittämässä	6
3.3 Lasten hyvinvoinnin tukeminen perheiden erotilanteissa	7
3.3.1 Koordinoinnilla puhtia yhteistyöhön	9
3.3.2 Virastokulttuurista asiakkaan palveluprosessiin.....	10
3.4 Lastensuojelun edunvalvoja Lapsen Äänenä	12
3.5 Ryhmästä voimaa vanhemmuuteen	14
3.6 Työpaja - uusien menetelmien juurruttaja ja vertaistuen tarjoaja.....	15
3.7 Suunnitelmat suunnannäyttäjinä.....	17
3.8 Lakisääteistä laajemmalle	18
4 Uutta näkökulmaa ja sisältöä omaan työhön	18
4.1 Oppilaitosyhteistyö ja opinnäytetyöt	18
4.2 Kehikon koulutukset ja tuotetut materiaalit	19
4.3 Kehikon tulokset ja merkitys verkostojen arvioimana.....	21
4.3.1 Tavoitteiden saavuttaminen ja tuotokset.....	22
4.3.2 Hankkeen vaikutukset omaan työhön, asiakkaisiin ja palvelurakenteisiin	23
4.3.3 Organisaatio- ja kuntarajat ylittävän yhteistyön tärkeys.....	24
4.3.4 Kehikon osuus ja merkitys kehittämistyössä	24
4.3.5 Kehittämistä ja tuloksellisuutta edistäneet asiat.....	25
4.3.6 ...ja niitä estäneet tekijät	25
5 Pohdinta.....	25

LIITTEET

Liite 1 Perheasioiden yksikön eroauttamisen sopimuspalveluprosessi

Liite 2 Perhetyön rooli lasten huolto- ja tapaamisasioissa

Liite 3 Tapaamispaikan rooli lasten huolto- ja tapaamisasioissa

Liite 4 Olosuhdeselvitys huoltoriidassa

Liite 5 Muistilista sosiaalipäivystykseen lasten huolto- ja tapaamisasioissa

1 Johdanto

Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkosto -hanke, Kehikko, oli osa Etelä-Suomen Lapsen Ääni -kehittämishjelmaa vuosina 2009–2011. Lapsen ääni -kehittämishjelmaa toteutettiin osana valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon KASTE-ohjelmaa ja sen tavoitteena oli edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja osallisuutta varhaisen tuen ja intensiivisten nuoriin kohdistuvien interventioiden avulla. Kehikko toimi Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakunnissa samanaikaisesti Lapsen ääni-ohjelmaan sisältyneiden kolmen muun seudullisen osahankkeen kanssa.

Kehikko-hankkeen loppuraportti koostuu neljästä osiosta. Käsillä olevassa yleisraportissa kerrotaan Kehikon tausta ja toteutus sekä Kehikossa toteutetun kokonaisarvioinnin tulokset. Kolmessa erillisessä osaraportissa kerrotaan yksityiskohtaisemmin kolmen kehittämisalueen toiminnasta ja tuloksista. Nämä kehittämisalueet, Mie ite – vertaisryhmät, Avoimen varhaiskasvatuksen verkosto sekä Työpajatoiminta valittiin Kehikon arviointityöskentelyssä omiksi arviointi- ja raportointikohteiksi. Kehikon arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa toimi asiantuntijana Arja Hakalisto Työn-ohjaus A & H Hakalisto Oy:stä.

Kehikon taloutta kuvaavat tiedot löytyvät Etelä-Suomen Lapsen Ääni – kehittämisohjelman loppuraportoinnista. Kehikon toimintaa ja tuotoksia kuvataan ja arvioidaan tämän raportin ohella Stina Högnabban koko kehittämisohjelmalle laatimassa arviointiraportissa.

2 Kehittämisyksiköistä kehittämisverkosto Kehikoksi

Hanketta valmisteltiin yhteistyössä Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kuntien sosiaali- ja perhepalveluiden, maakuntien ammattikorkeakoulujen ja Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen edustajien kesken. Myönteinen rahoituspäätös Sosiaali- ja terveysministeriöltä saatiin maaliskuussa 2009. Hanketyöntekijät aloittivat työn 3.8.2009 ja hanke päättyi lokakuussa 2011. Hankkeen hallinnoijakuntana toimi Kotka ja kehittämistyö toteutettiin Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socomilta ostettuna asiantuntijapalveluna. Hanketyöntekijöinä toimivat kehittämissuunnittelijat *Ulla Huhtalo, Päivi Kaski, Tarja Nyström sekä Tiina Vormisto*. Kehikon kehittämistyölle oli luotu perustaa Socomilla aiemmin toimineiden varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kehittämisyksikkö-hankkeiden työllä.

Hankkeen päätavoitteet olivat:

- Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen
- Laaja-alaisen yhteistyön vahvistaminen
- Ammattilaisten osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen
- Varhainen tuki, hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen
- Tutkimuksen ja arviointitiedon tuottaminen hankkeen aihealueista vaikuttavuuden todentamiseksi ja päätöksenteon tueksi

Hankkeen johtoryhmä koostui Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin ja alueen kuntien lapsiperhepalveluiden edustajista, Kaakkois-Suomessa toimivien muiden Lapsenääni -osahankkeiden projektipäälliköistä sekä Kehikon työntekijöistä.

Johtoryhmän jäsenet:

Ellonen Satu, johtava sosiaalityöntekijä, Kotkan kaupunki, pj.
 Henttonen Irmeli, perhepalvelupäällikkö, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri
 Sihvonen Kristiina, tilaajapäällikkö, Kouvolan kaupunki
 Myllärinen Tarja, toimitusjohtaja, Socom
 Nöjd Taija, projektipäällikkö, Kouvolan perhepalveluverkosto -hanke
 Palviainen Tiina, projektipäällikkö, Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto-hanke
 Ylönen Paula, projektipäällikkö, Rajan lapset ja nuoret -hanke

kehittämissuunnittelijat, Kehikko: Huhtalo Ulla, Kaski Päivi, Nyström Tarja, Vormisto Tiina

3 Koordinointi yhteistyön ja kehittämisen punaisena lankana

Kehittämistyön punaisena lankana Kehikon toiminnassa oli toimijoiden ja kehittämistyön koordinointi. Hankkeen laaja toiminta-alue mahdollisti sen että lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalvelujen kehittämisestä kiinnostuneet kokoontuivat ryhmiin ja verkostoihin yli organisaatio- ja kuntarajojen. Osa kehittämisryhmistä ja toimijaverkostoista oli peräisin alueella jo aikaisemmin toteutetuista kehittämishankkeista. Muun muassa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen kehittämissyksikköhankeissa syntyneitä toimivia rakenteita ja käytäntöjä kehitettiin edelleen ja työskenteltiin niiden vakiinnuttamiseksi. Hankkeen työryhmiin osallistui ja niissä työskenteli kaikkiaan n. 130 henkilöä.

Kehikko-hankkeessa **koordinoinnilla** tarkoitettiin *työskentelytapaa, jolla hallitaan eri organisaatioita, kuntia ja muita toimijoita yhdistävää monialaista toimintaa ja toimintojen kehittämistä*. Useita uusia toimintamuotoja ja verkostoja syntyi hankkeen kuluessa. Koordinointiin sisältyi mm:

- Monialaisten ja/tai alueellisten toimijaverkostojen kokoamista
- Organisaatioita ja muita toimijoita laajalla alueella koskevien kehittämisrakenteiden ja yhteistyökäytäntöjen muodostamista
 esim. kokouskäytännöt, toiminnan tavoitteiden asettaminen, työnjasta sopiminen, tiedottaminen, tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointi
- Tiedon välittämistä horisontaalisesti (esim. kuntatoimijoiden välillä) ja vertikaalisesti (esim. valtakunnallisilta toimijoilta perustyöhön ja päinvastoin)

Koordinointi on mahdollistaja seuraaville pyrkimyksille:

- Toimintojen ja palveluiden tuottaminen niin, että niiden saatavuus eri alueilla on tasavertaista ja kysyntää vastaavaa
- Palveluiden järjestäminen laajalla väestöpohjalla kuntien ja/tai muiden toimijoiden yhteistyönä
- Toimintojen päällekkäisyyden väheneminen
- Palvelujärjestelmän tehokkaampi käyttö ja laadukkaat palvelut

Sekä Kehikon kehittämissuunnittelijoiden kokemusten että kokonaisarviointikyselyn vastausten perusteella tuli esiin, että eri sektoreiden, kuntien ja alueiden monialaiselle yhteistyölle tarvitaan ”ulkopuolinen”, neutraaliksi koettu vetäjä. Socom ja sen toteuttaman Kehikko-hankkeen työntekijät koettiin tärkeäksi eri toimijoita yhdistäväksi veturiksi.

”Kehikko on toiminut veturina, ohjannut ja suunnitellut sekä konkretisoinutkin monia suunnitelmia todeksi”

Hankesuunnitelman laajoista yleistavoitteista muotoutui hankkeen kuluessa konkreettiset, käytännön tarpeita vastaavat kehittämiskohteet, joiden toteuttaminen vaihteli jonkin verran eri seutukunnilla. Arja Hakalisto kokosi väliarviointiraporttissaan nämä kehittämiskohteet taulukkoon:

Taulukko 1. Kehikko-hankkeen kehittämiskohteet väliarvioinnissa syksyllä 2010

Etelä-Karjala	Kouvola	Etelä-Kymenlaakso
<ul style="list-style-type: none"> - Lastensuojelun edunvalvojen verkosto - Verkostomenetelmien osaaajien rekisterin koordinointi ja osaaajien verkosto - Varhaisen tuen verkostot - Eroperheiden kanssa työskentelevien verkosto - Mie -ite vanhempainryhmä toiminta 	<ul style="list-style-type: none"> - Lastensuojelun edunvalvojen verkosto - Lapset puheeksi koulutettujen ryhmä - Avoimen varhaiskasvatuksen verkosto - Verkostokonsultaatioiden koordinointi ja verkostopankki -toiminta 	<ul style="list-style-type: none"> - Etelä-Kymenlaakson lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessi - Avoimen varhaiskasvatuksen verkosto - Lastensuojelun moniammatillinen työryhmä - Huoltoriitiryhmä - Verkosto-osaaminen ja toimijoiden verkostoituminen

(Lähde: Hakalisto Arja, 2010)

Seuraavissa luvuissa kuvataan lyhyesti Kehikko-hankkeessa toteutetun kehittämistyön keskeisimmät sisällöt.

3.1 Verkostotoimijat monialaisen työn tukena

Kaakkois-Suomen verkosto-osaajien rekisterin koordinointi ja ylläpitäminen siirtyi Kehikko -hankkeelle Lastensuojelun kehittämissyksikkö -hankkeelta lokakuussa 2009.

Verkostokoordinaattorin tehtäviin kuului verkostomenetelmistä tiedottaminen, verkostodialogitilausten vastaanottaminen ja tilaisuuden vetäjien sopiminen. Koordinaattori pohti yhdessä tilaajan kanssa dialogia, sen rakennetta ja teemaa ja ko. tilanteeseen sopivan verkostomenetelmän valitsemista. Koordinaattori avusti dialogin käytännön järjestelyissä, kuten dialogin teeman ja osallistujien miettimisessä sekä kutsukirjeen laatimisessa. Verkostokoordinaattori kutsuttiin hankkeen aikana esittelemään verkostomenetelmiä 15 tilaisuuteen.

Verkostokoordinaattorin tehtäviin kuului myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhdessä kuntien kanssa järjestämän verkostokonsulttikoulutusten paikallisten koulutuspäivien organisoiminen, opiskelijoiden opintosuoritusten kirjaaminen sekä opiskelijoiden verkostodialogeihin osallistumisen koordinoiminen. Keväällä 2009 alkaneesta verkostokonsulttikoulutuksesta valmistui kevään ja syksyn 2010 aikana 10

uutta verkostokonsulttia eri puolilta Kaakkois-Suomea. Uudet verkostokonsultit liittyivät mukaan verkosto-osaajien rekisteriin. Toukokuussa 2011 alkoi uusi verkostokonsulttikoulutus. Kaakkois-Suomesta koulutukseen lähti 15 opiskelijan ryhmä. Verkostokoordinaattori organisoii paikallisten kouluttajien kanssa paikallisen koulutuksen rakenteen ja laati koulutuksen budjetin Kaakkois-Suomen osalta.

Syksyllä 2009 Kaakkois-Suomen verkosto-osaajien rekisteriin liittyivät Etelä-Karjalassa toimivat verkostoterapeutit. Syksyllä 2011 Kaakkois-Suomen verkosto-osaajien rekisterissä oli verkostokonsultteja 19, verkostoterapeutteja 7, läheisneuvonpidon koollekutsuja 22 ja huoli puheeksi -kouluttajia 13. Kehikko -hankkeessa laadittiin ”Verkosto-osaajat monitoimijaisen työn tukena” -esite. Esite valmistui maaliskuussa 2010 ja siitä otettiin 3000 kappaleen painos jaettavaksi eri sektoreilla työskenteleville työntekijöille koko Kaakkois-Suomen alueella.

Kaakkois-Suomen verkosto-osaajat tapasivat Kehikko-hankkeen aikana yhteensä neljä kertaa. Tapaamisten tarkoitus on ollut toimijoiden tutustuminen, verkostodialogitilausten pohtiminen yhdessä ja vertaisoppimisfoorumina toimiminen. Kuhunkin tapaamiseen osallistui 10–15 henkilöä. Osallistuimme myös ryhmänä THL:n VerDi -tiimin järjestämille Dialogistipäiville syksyllä 2010.

Kehikko -hankkeen aikana Kaakkois-Suomen verkosto-osaajien rekisteriltä tuli yhteensä 60 tilausta. Muutama tilaus peruuntui asiakkaiden muuttuneesta tilanteesta johtuen. Asiakasdialogitilauksia oli 10, suunnitteludialogitilauksia oli 50. Tilaukset jakautuivat alueellisesti seuraavasti: Etelä-Karjala 27 tilausta, Kouvola 16 tilausta ja Etelä-Kymenlaakso 17 tilausta. Tilaukset painottuivat ennakoitdialogi -menetelmillä vedettyihin dialogeihin. Läheisneuvonpidon tilauksia tuli 2, joista kumpikaan ei toteutunut asiakkaan tilanteen muuttuttua. Verkostoterapia -menetelmälle sopivia tilauksia ei tullut toimintakauden aikana.

Verkostokoordinaattori tai muut kehikon kehittämissuunnittelijat olivat mukana vetäjätiimissä yhteensä 31 kerta osana omaa työtään.

Verkostomenetelmistä ennakoitdialogeja voidaan käyttää myös työn ja työyhteisöjen kehittämisen työvälineinä. Kehikon kehittämissuunnittelijat olivat vetämässä Taipalsaarella kolmea esi- ja alkuopetuksen yhteistyön suunnitteludialogia. Kehikon kehittämissuunnittelijat vetivät syksyn 2010 ja kevään 2011 välisenä aikana Lappeenrannan seurakuntayhtymän perhekerhojen työntekijöiden työkehittämisen dialogeja. Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteon täytäntöönpanon suunnittelu toteutettiin seitsemän ennakoitdialogin sarjana. Dialogeja ohjasi yhteistyössä Kehikko ja Rajan lapset ja nuoret hankkeiden työntekijät.

Verkostomenetelmien käytön levittämiseksi ja vahvistamiseksi useita dialogeja järjestettiin yhteistyössä Lapsen ääni kehittämisohjelman Kaakkois-Suomen osahankkeiden kanssa niin, että osahankkeet osallistuivat harkintansa mukaan alueellaan toteutettujen verkostodialogien kustannuksiin.

Verkostokoordinaattori on osallistunut THL:n VerDi -tiimin järjestämiin verkostokoordinaattorien työkokouksiin neljä kertaa. Näissä työkokouksissa on jaettu hyviä käytäntöjä eri puolilta Suomea ja pohdittu ja kehitetty yhdessä verkostokoordinoitua ja ennakoitdialogien sovelluksia.

Kaakkois-Suomen kuntien edustajat päättivät vakinaistaa verkostokoordinaation osaksi kunnan muita palveluita Kaakkois-Suomen alueella. Alueellista koordinaatiota puoltaa lähempänä toimijoita oleminen sekä sisällä kunnan rakenteissa toimiminen

ja varhaisen avoimen yhteistoiminnan kulttuurin levittäminen ja juurruttaminen sieltä käsin. Asian pohtimiseksi järjestettiin työkokouksia keväällä 2011. Kouvolassa verkostokoordinaatio liitettiin osaksi hyvinvointipalveluiden asiakkaat ja innovaatiot -tiimin työtä. Verkostokoordinaattorina toimii tiimin vastaava Eeva Nummi. Etelä-Karjalassa verkostokoordinaatio on jatkossa osa perheneuvolan palveluita ja tehtävät liitettiin osaksi Tiina Vormiston työnkuvaan. Kotkassa/Etelä-Kymenlaaksossa verkostokoordinaation järjestämisestä neuvotellaan edelleen. Siirtymävaiheen aikana Kotkassa yhteyshenkilönä toimii johtava sosiaalityöntekijä Satu Ellonen ja Haminassa varhaiskasvatuksen vastaava Paula Melartin.

3.2 Verkostot avoimia varhaiskasvatuspalveluja kehittämässä

Kehikko oli mukana kokoamassa avoimen varhaiskasvatuksen toimijoita yhteen verkostoiksi Etelä-Kymenlaaksossa, Kouvolassa ja Etelä-Karjalassa. Tavoitteena oli käynnistää ja vahvistaa kuntien, järjestöjen ja seurakunnan avoimien varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden yhteistyötä. Paikallisissa verkostoissa kehitettiin yhdessä palveluita, jotka on tarkoitettu lapsille ja perheille, joilla ei ole varsinaista päivähoiton tarvetta. Verkoston tavoitteena oli myös mahdollistaa AVK-toimijoiden vertaistuki sekä levittää hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja eri toimijoiden ja Kaakkois-Suomen eri alueiden kesken.

Kouvolan ohjausryhmä;

*Päivi Teräväinen Kouvolan kaupunki,
pj
Helena Kuusisto Kouvolan kaupunki
Anita Nikkanen Kouvolan kaupunki
Marjo-Riitta Peiponen Kouvolan
seurakuntayhtymä
Merja Sylgren MLL:n Kouvolan paikallisyhdistys
Eila Katajisto, Kouvolan seurakunta
Päivi Äärynen Kouvolan kaupunki
Tarja Nyström, Kehikko*

Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen yhteistä kehittämistyötä koordinoimaan perustettiin ohjausryhmä ja Etelä-Kymenlaakson alueelle perustettiin Kotka-Pyhtää -alueen toimijoiden yhteinen ohjausryhmä. Ohjausryhmiin kuului avoimien varhaiskasvatuspalveluiden tuottajien lisäksi yhteistyökumppaneita lastensuojelusta ja maahanmuuttotoimistosta. Ohjausryhmissä määriteltiin mitä avoin varhaiskasvatus on sekä suunniteltiin verkoston rakennetta ja tiedottamista mm. neuvoloissa. Lisäksi avoimen varhaiskasvatuksen palveluista tiedottamista tehostettiin sähköisten palvelukarttojen ja AVK -esitteiden avulla. Google maps -palvelukarttoja työsti harjoittelutyönään sairaanhoidon opiskelija *Katariina Kevin*. Esitteiden laadintaan antoivat työpanoksensa kasvatustieteiden opiskelijat *Tiia Korhonen* ja *Leena Ojala*.

Etelä-Kymenlaakson Kotka - Pyhtää alueen ohjausryhmä;

*Marja-Leena Lumme, Pyhtää
Solveig Rosenblad, Pyhtää
Raili Liukkonen, Kotkan kaupunki
Tuija Aalto-Sallinen, Kotkan kaupunki
Indira Abrashi, Kotkan kaupunki
Sirpa Osanen, MLL:n Kotkan paikallisyhdistys
Pirjo Puolakka, Kotkan kaupunki
Hilka Baumberger, Kotkan kaupunki
Anne Silomaa, Kymen seurakunta
Helena Laine, Langinkosken seurakunta
Tarja Nyström, Kehikko*

Kehikko järjesti avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille vertaiskäynnin Tampereelle, jossa tutustuttiin Tampereen avoimen varhaiskasvatuksen verkostoon ja palveluihin. Tamperelaiset tekivät Kymenlaaksoon vastavierailun, jonka yhteydessä he tutustuivat sekä Kouvolan että Kotkan toimintoihin.

Kaakkois-Suomen tasolla Kouvolan, Etelä-Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kesken tehtiin yhteistyötä suunnittelemalla Etelä-Karjalan kesäyliopiston Imatran yksikön järjestämää valtakunnallista avointa varhaiskasvatus -seminaaria. Seminaari pidettiin 11.-12.10.11.

Avointen varhaiskasvatusverkostojen jatkuvuuden Kehikko pyrki varmistamaan järjestämällä suunnittelupalaverit tulevaisuuden muistelu -menetelmää käyttäen kaikilla kolmella alueella. Palaverit pidettiin ennen Kehikko-hankkeen päättymistä Kouvolassa 23.8.2011, Etelä-Kymenlaaksossa 16.8.2011 ja Etelä-Karjalassa 25.8.2011. Suunnittelupalaverien avulla tehtiin avoimen varhaiskasvatusverkostojen toimintasuunnitelma seuraavalle vuodelle ja samalla löytyivät koko Kaak-

kois-Suomen yhteiset avoimen varhaiskasvatuksen kehittämiskohteet. Nämä kohteet esitellään erillisessä AVK-verkostoja käsittelevässä raporttiosuudessa. Vanhempien kokemuksista ja tarpeista saatiin arvokasta lisätietoa sosionomiopiskelija *Elisa Salosen* Kehikolle laatimasta opinnäytetyöstä ”Avoin varhaiskasvatus Kouvolassa lapsiperheiden näkökulmasta”.

Etelä-Karjalalan avoimen varhaiskasvatuksen verkosto;

*Marjo Jauhiainen, Taipalsaari,
Soile Peltonen, Taipalsaari,
Susanna Sorvali, Lappeenrannan seurakunta
Kirsi Ryösö, Lappeenrannan seurakunta
Laura Toivanen, Lappeenrannan seurakunta
Marketta Pitko, Lappeenrannan kaupunki,
Sari Keiriö, Lappeenrannan kaupunki
Mari Smolander Etelä-Karjalan kesäyliopisto,
Sirpa Frosti-Nenonen Imatran kaupunki
Riitta Kaijalainen-Vainikainen, Rajan lapset -hanke
Kirsi Kulhoranta Rajan lapset -hanke
Tarja Nyström, Kehikko*

3.3 Lasten hyvinvoinnin tukeminen perheiden erotilanteissa

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakunnissa n. 1500 lasta kohtaa vuosittain vanhempiensa eron. Kaakkois-Suomessa tehdään vuosittain noin 3 000 huolto- ja tapaamissopimusta ja käräjäoikeudessa päätetään noin 90 lapsen huollosta ja/tai tapaamisesta. Siihen, miten lapsi reagoi vanhempiensa eroon, vaikuttavat monet tekijät. Lasten normaalin kehityksen ja mielenterveyden suurimpia riskejä on vanhempien erosta johtuva krooninen riitatilanne. Lapsi altistuu tälle, jos vanhempien parisuhde on kriisiytynyt ja/tai riita pitkittyy eikä perhe saa riittävää ohjausta ja tukea. Huoltoriitojen kustannukset ovat suuria. Pitkittyneen huoltoriidan kustannuksiksi on arvioitu jopa 70 000€ vuodessa.

Vanhemmat ovat ilmaisseet tuen ja tiedon tarpeita parisuhdeasioissa ja perheen erotilanteisiin liittyvissä asioissa. Kaikkien lapsiperheitä kohtaavien toimijoiden haasteena on tukea perheitä ja antaa heille asianmukaista tietoa ja ohjata perheitä tarvittavien palvelujen piiriin.

Perheiden erotilanteet ja pitkittyneet huoltoriidat kuormittavat myös eri lasten ja perheiden palveluissa työskenteleviä työntekijöitä. Erotyöskentelyn kehittämisessä yhdeksi tavoitteeksi nousi peruspalvelujen valmiuksien vahvistaminen kohdata erotilanteessa oleva perhe. Kehittämistyö aloitettiin kartoittamalla lasten ja perheiden kanssa työskentelevien koulutustarpeita liittyen eroasioihin. Kartoituksella pyrittiin selvittämään:

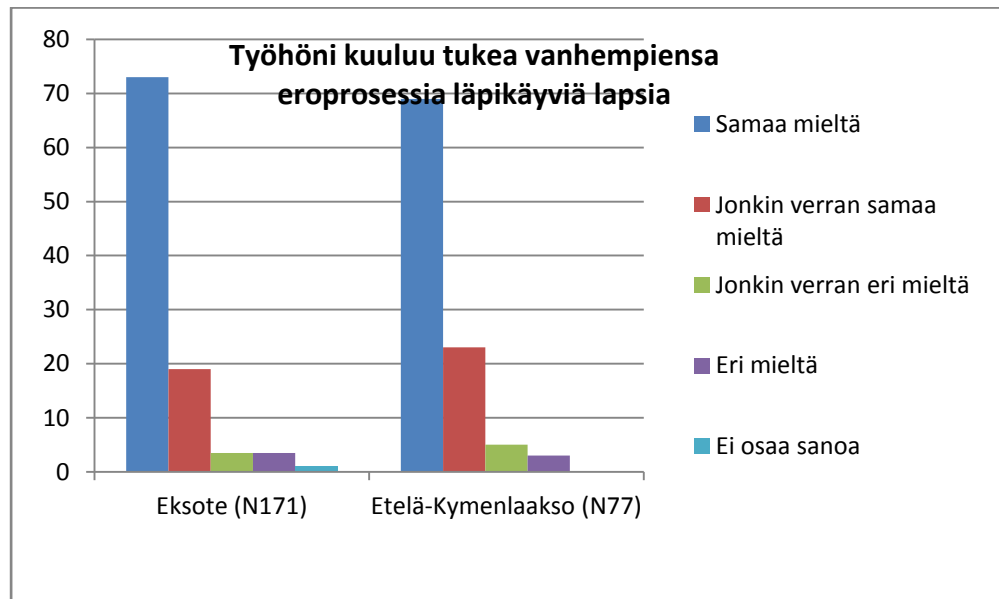
- kohtaavatko he työssään erokriisiä läpikäyviä perheitä/vanhempia/lapsia?
- kokevatko he tehtäväkseen tukea erokriisissä olevia perheitä?
- minkälaista tietoa he kokevat tarvitsevansa eroprozessista ja erotilanteissa soveltavista asioista ja niiden merkityksestä perheen arkeen ja omaan työhön?

Kyselyn kohderyhmäksi valittiin kaikki lasten ja perheiden palveluissa työskentelevät työntekijät; lasten- ja äitiysneuvolat, päivähoido ja varhaiskasvatus, koulu, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, nuorisotoimi, ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojelu, päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä lastentautien erikoissairaanhoido. Kysely to-

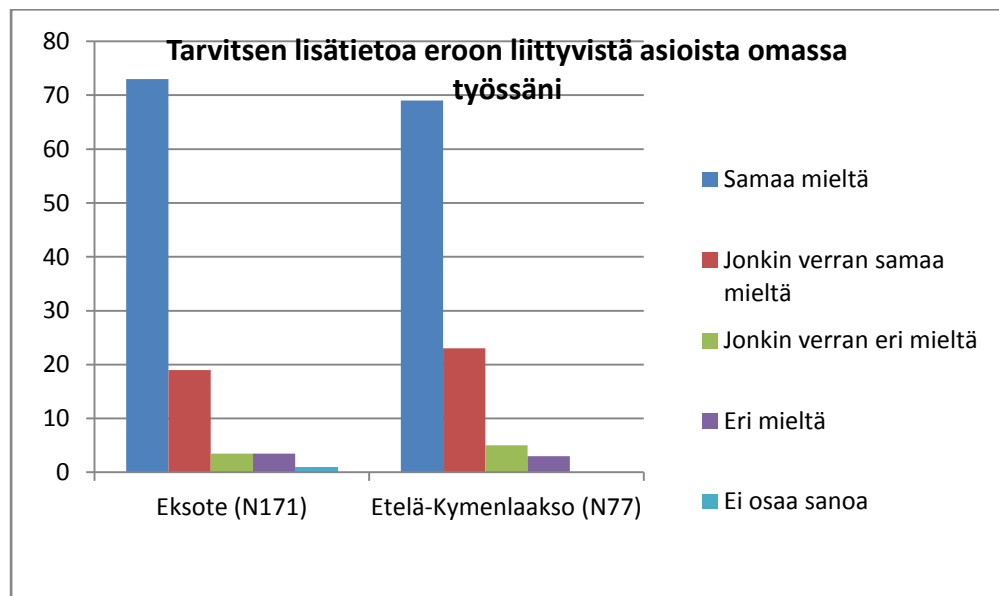

teutettiin webropol-kyselynä tammikuun 2011 alussa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin alueella ja toukokuussa 2011 Etelä-Kymenlaaksossa. Eksoten alueelta kyselyyn vastasi 172 vastaajaa ja Etelä-Kymenlaaksosta vastauksia saatiin 78. Vastauksista kävi ilmi, että lasten ja perheiden kanssa työskentelevät kokevat eroauttamisen osaksi omaa työtään. He kokevat tarvitsevansa lisätietoa yleisesti eroon liittyvistä asioista ja palveluista sekä lapsen näkökulmasta erotilanteissa. Vastaajat ilmoittivat myös tarvitsevansa menetelmiä lasten ja vanhempien tukemiseen.

Kaavio 1. Vastaajien näkemykset eroprocessia läpikäyvien lasten tukemisesta omassa työssä

Kaavio 2. Vastaajien näkemykset eroon liittyvistä lisätiedon tarpeista

Peruspalvelujen henkilöstö kokee suurimmiksi pulmatilanteiksi vanhempien välisen riitatilanteen, toimintamallin puuttumisen vanhempien ja päiväkodin/koulun välisessä yhteistyössä erotilanteissa sekä tiedonpuutteen eroon liittyvistä asioista. Yhteenvedo kyselyn tuloksista löytyy osoitteesta www.socom.fi.

Eksoten perheasioiden yksikkö toteuttaa työntekijöiden ilmaiseman toiveen mukaisesti peruspalvelujen henkilöstön eroasioihin liittyvän koulutuksen Taipalsaaren alueen työntekijöille syksyllä 2011 yhteistyössä Eroneuvon kanssa.

3.3.1 Koordinoinnilla puhtia yhteistyöhön

Etelä-Kymenlaaksossa on kokoontunut ns. huoltoriitatyöryhmä jo useiden vuosien ajan. Työryhmään kuuluu käräjäoikeuden tuomareita, sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöitä, lastenvalvojia, oikeusaputoimiston oikeusavustajia, Ensi- ja turvakotiyhdistyksen tapaamispaikan työntekijöitä ja Kotkan ja Haminan perheneuvoloiden työntekijöitä. Työryhmän tapaamisten tavoitteena on vahvistaa oikeuden ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä, kehittää yhteistyökäytäntöjä sekä keskustella ja kartoittaa eri sektoreiden tilannetta huoltoriitakysymyksissä.

Huoltoriitatyöryhmän tapaamisissa oli ollut muutaman vuoden tauko ja Kehikko-hanketta pyydettiin koordinoimaan ryhmän tapaamisia hankeaikana. Kehikko kutsui toukokuussa 2010 toimijoita koolle ja silloin suunniteltiin tulevaa toimintaa ja perustettiin pieni ”rukkasryhmä” suunnittelemaan tapaamisia. Rukkasryhmän tehtävänä oli valmistella käräjäoikeuden tuomareiden ja sosiaalitoimen yhteisiä keskustelutilaisuuksia, huolehtia tapaamisten sisällön valmistelusta, tiloista ja tarjoilusta. Rukkasryhmä pohti myös laajemmin huoltoriitoihin liittyviä asioita, levitti tietoa ajankohtaisista asioista, oli mukana koulutussuunnittelussa ja valmisteli Kehikon ja sosionomiopiskelija *Elina Mäkelän* kanssa esitteen eroauttamiseen liittyvistä palveluista. Toiminnan jatko hankkeen jälkeen varmistettiin tekemällä rukkasryhmästä pysyvä ja suunnitteleamalla sen toimintaa eteenpäin. Ryhmä kutsuu jatkossa huoltoriitatyöryhmän koolle ja sopii käytännön järjestelyistä sekä tilaisuuden puheenjohtajan valinnasta.

Rukkasryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Ryhmä järjesti 5.11.2010 Kotkassa käräjäoikeuden tuomareiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteisen keskustelutilaisuuden, johon osallistui 29 henkilöä. Keskustelutilaisuudessa esitettiin toive yhteisen koulutuksen järjestämisestä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Lahden ammattikorkeakoulu, Verso ja Kehikko järjestivät syyskuussa 2011 Kuusankoskella huoltoriitoja koskevan koulutuksen.

Rukkasryhmään jäsenet:

perheneuvolan johtaja *Eeva Tuurihalme* Haminasta, sosiaalisihiteeri *Sisko Seppälä* Virolahdelta, sosiaalityöntekijä *Ulla-Maija Kiiski* Kotkasta ja Kehikon kehittämissuunnittelijat *Päivi Kaski* ja *Tarja Nyström*.

Etelä-Kymenlaakson verkostossa mukana:

sosiaalityöntekijä *Merja Lemmetyinen* Kotkan perheneuvolasta, laamanni *Hilpi Ketola* Kymenlaakson käräjäoikeudesta, lastenvalvoja *Anu Haro-Veijola* Kotkasta, sosiaalisihiteeri *Sisko Seppälä* Virolahdelta, sosiaalityöntekijä *Hannele Hintukainen* Haminasta, perheneuvoja *Virpi Koivistoinen* Etelä-Kymenlaakson perheasiain neuvottelukeskuksesta, sosiaalityöntekijä *Virve Kangas* Haminasta, sosiaalityöntekijät *Sonja Mäkelä*, *Ulla-Maija Kiiski*, *Pirjo Keskinen*, *Satu Hartikainen* ja *Greta Ruotsi* Kotkasta ohjaaja *Anne Almgren* Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen tapaamispaikasta

3.3.2 Virastokulttuurista asiakkaan palveluprosessiin

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiriin (Eksote) aloittaessa vuoden 2010 alussa aloitti alueella uusi perheasioiden yksikkö. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiirin Lasten ja nuorten ehkäisevät palvelut -tulosalueen yhtenä keskeisenä painopistealueena on eroperheille tarjottavien palvelujen kehittäminen. Samanaikaisesti useissa eri lasten ja perheiden palveluiden yksiköissä perheiden erotilanteet ja pitkittyneet huoltoriidat ovat nousseet työntekijöitä kuormittaviksi tekijöiksi.

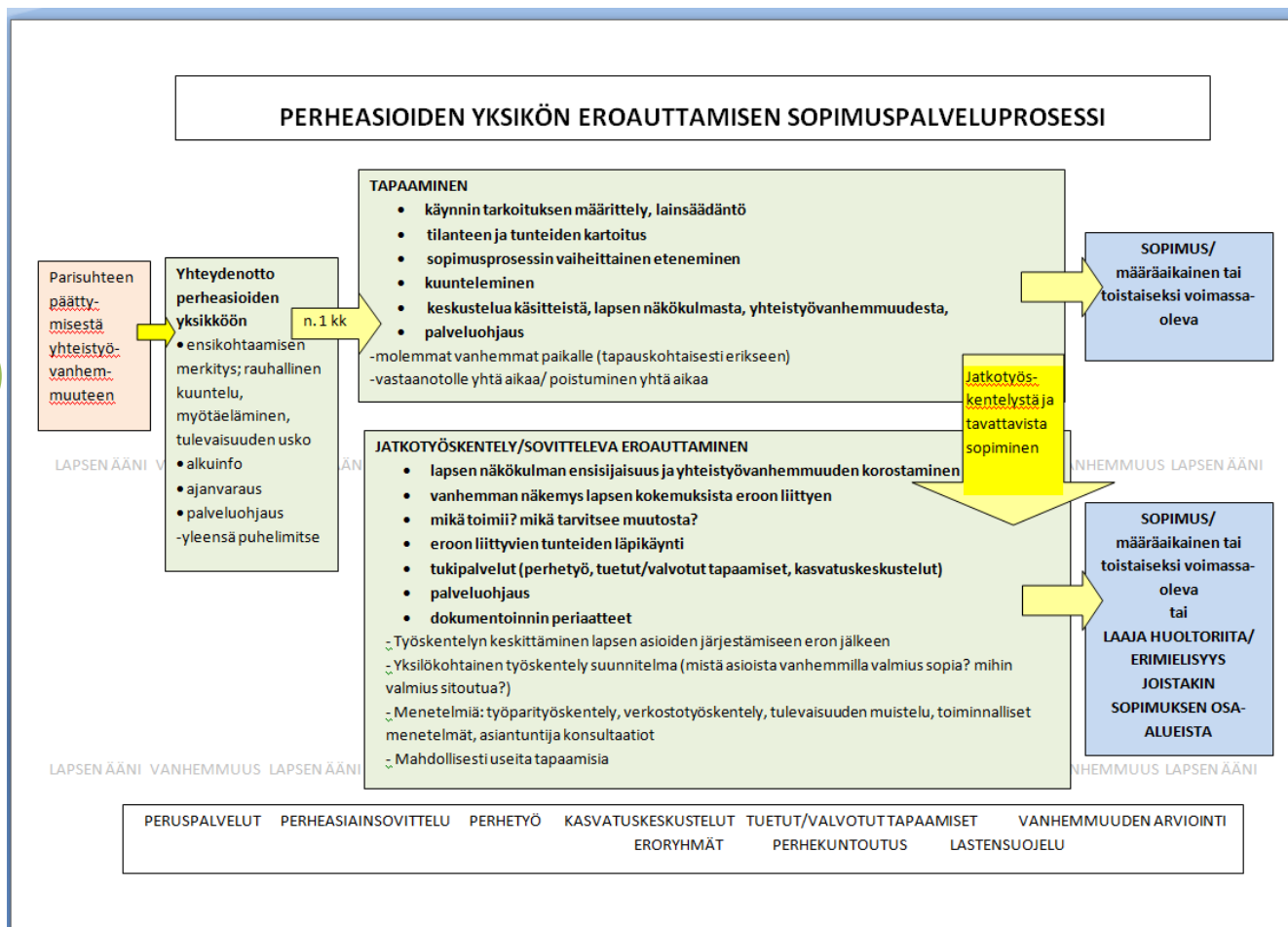
Eroauttamistyön kehittämiseen ovat osallistuneet:

sosiaalijohtaja *Tuula Helén*, lastenvalvoja *Hannele Keltanen*, lastenvalvoja *Taru Seppä*, sosiaaliohjaaja *Eija Talka*, sosiaaliohjaaja *Anu Siitonen*, tapaamispaikkavastaava *Hanna Huhtanen* ja perhetyöntekijä *Jenna Brisk*, ohjaaja *Janne Laakkonen* sosiaalipäivystys sekä kehittämissuunnittelija *Ulla Huhtalo*.

Kehittämistyönä muokattiin sopimuspalvelun (lasten huolto- ja tapaamissopimukset) toimintamallia niin, että sopimuspalvelun työskentely tukisi vanhempia eroprosessissa siten, että riitelyä on mahdollisimman vähän ja että lapsi voi säilyttää yhteydet molempiin vanhempiin myös eron jälkeen. Perheasioiden yksikön ja kehittämistyön keskeisenä tavoitteena oli eroneuvonta, erosovittelu ja vuoropuhelun aikaansaaminen vanhempien välille lasten asioista päätettäessä. Eroauttamistyön tavoitteeksi asetettiin lapsen näkökulman korostaminen ja yhteistyövanhemmuus eron jälkeen. Sosiaalipäivystyksen työntekijä osallistui kehittämistyöhön sosiaalipäivystyksen tehtävää huolto- ja tapaamisasioissa määriteltäessä. Raportin liitteenä on Janne Laakkosen laatima sosiaalipäivystäjän muistilista lasten huolto- ja tapaamisasioihin.

Sopimuspalvelun prosessikuvaus on kuviossa 1.

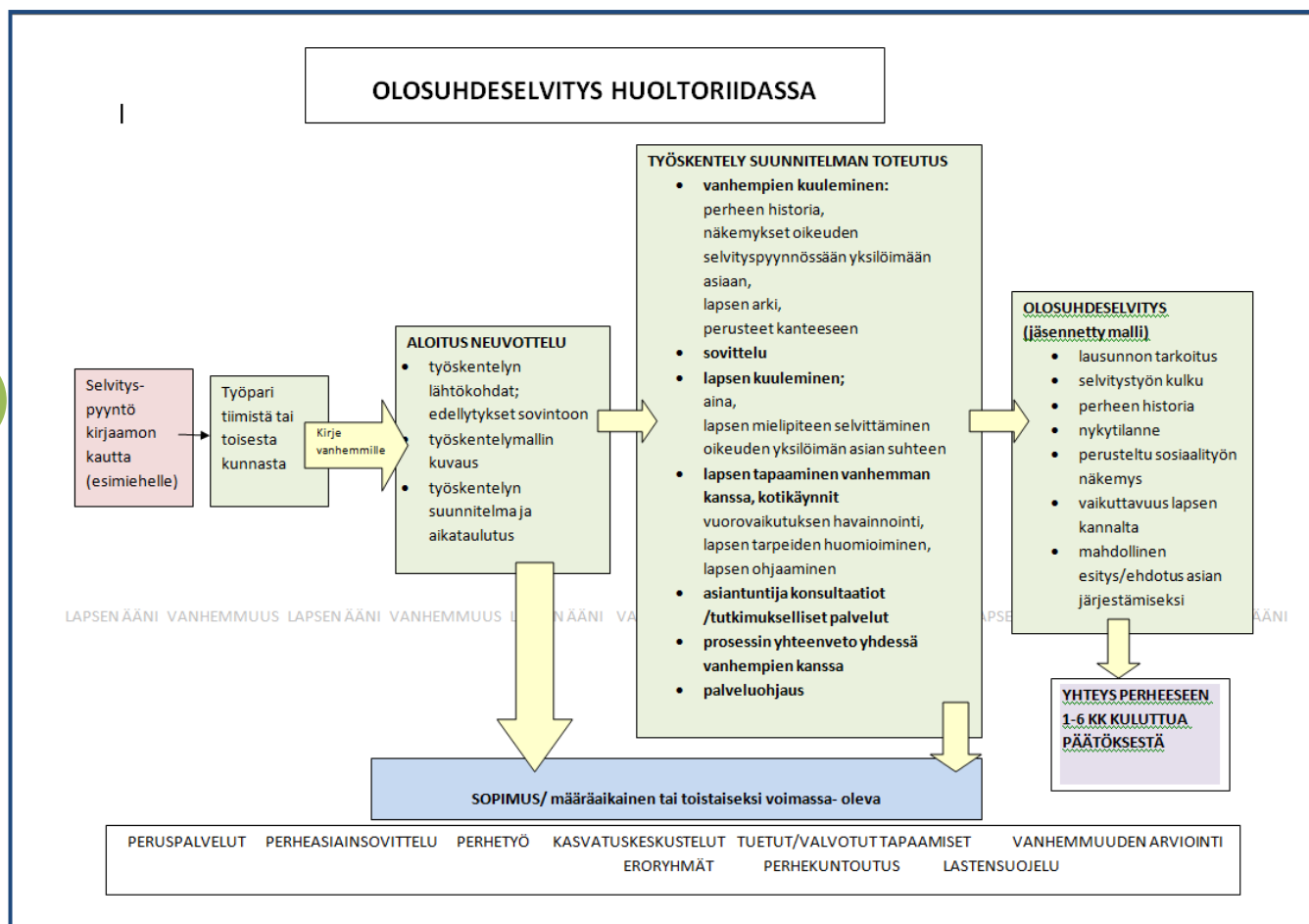
Kuvio 1. Perheasioiden yksikön sopimuspalvelu

Eroauttamistyön kehittämisen yhteydessä on vahvistettu yhteistyötä tukipalveluihin. Erityisesti kehitettiin eroperheiden perhetyötä sekä tapaamispaikkatoiminnan, perhetyön ja sopimuspalvelun yhteistyötä. Tapaamispaikkatoiminta ja perhetyö perustuvat yksilölliseen ja suunnitelmalliseen yhteistyövanhemmuutta tukevaan perhekuntoutukselliseen työotteeseen. Lisäksi on tehostettu yhteistyötä muiden palveluyksiköiden kanssa ja luotu yhteistyöverkostoja.

Toisena kehittämistyön tavoitteena oli jäsentää olosuhdeselvitystyöskentelyn prosessia erottamaan vanhemmuus parisuhteesta ja pitämään selvitystyön huomio lapsen edussa. Prosessikuvaus on kuviossa 2.

Kuvio 2. Olosuhdeselvitys huoltoriidassa

Kehikko -hankkeen aikana on mallinnettu seuraavat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden perheasioiden yksikön prosessimallit:

- Perheasiain yksikön sopimuspalvelu (kuvio 1), liite 1
- Perhetyön rooli lasten huolto- ja tapaamisasioissa, liite 2
- Tapaamispaikan rooli lasten huolto- ja tapaamisasioissa, liite 3
- Olosuhdeselvitys huoltoriidassa (kuvio 2), liite 4
- Muistilista sosiaalipäivystäjälle lasten huolto- ja tapaamisasioissa, liite 5.

3.4 Lastensuojelun edunvalvoja Lapsen Äänenä

Lastensuojelun edunvalvonnasta säädetään vuoden 2008 alussa voimaan tullessa lastensuojelulaissa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on huolehtia siitä, että lapselle haetaan lastensuojeluasiassa edunvalvojaa silloin, kun hakemisen edellytykset täyttyvät.

Lastensuojelun edunvalvontaa on Kaakkois-Suomessa kehitetty aktiivisesti vuodesta 2006 eri kehittämishankkeissa jo ennen nykyistä lainsäädäntöä. Alueen sosiaalitoimen edustajat olivat mukana Pelastakaa Lapset ry:n koordinoimassa lastensuojelun edunvalvojahankkeen pilottiryhmässä ja Kehikko-hankkeen aikana yhteistyö valtakunnallisen hanketyön kanssa jatkui.

Kehikko kokosi alueella toimivat lastensuojelun edunvalvojat sekä lastensuojelun sosiaalityön edustajat yhteisiin työkokouksiin, joissa määriteltiin toiminnan kehittä-

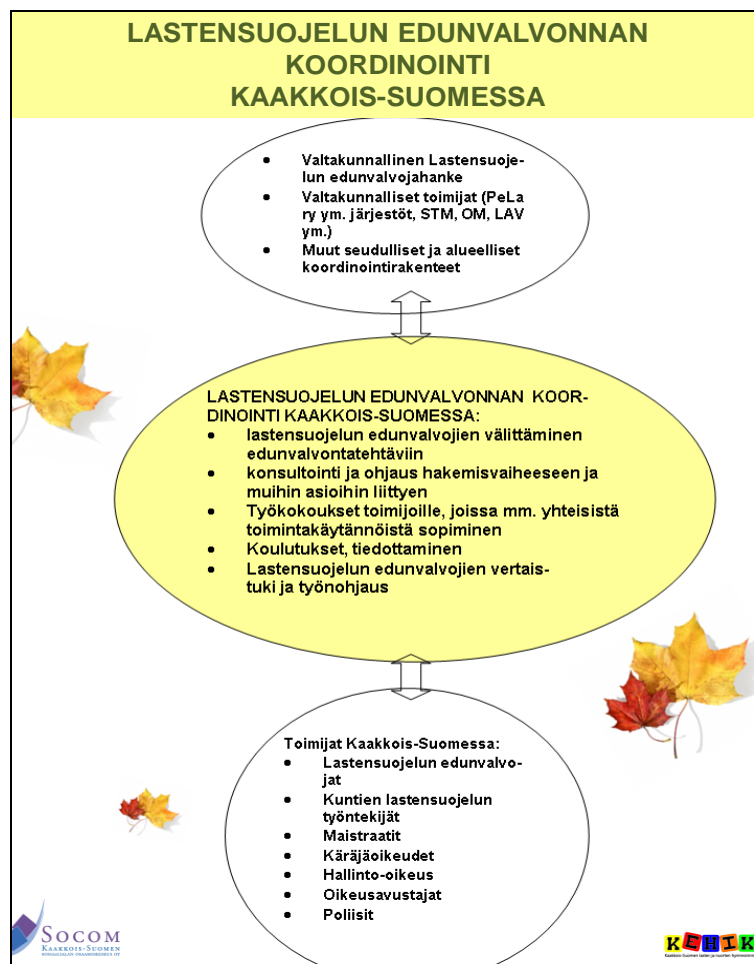
mistarpeet ja tarvittavat toimet. Todettiin, että alueella tarvitaan lisää tietoa ja koulutuksia, lisää edunvalvoja sekä eri viranomaistahojen kesken yhteisistä toimintakäytännöistä sopimista. Vastauksena näihin tarpeisiin Kehikko järjesti monialaisia työkokouksia, koulutusta sekä toimi veturina kaakkoissuomalaisen koordinaatiomallin toteutuksessa. Kehikon järjestämään lastensuojelun edunvalvonnan koulutuspäivään Luumäellä 8.2.11 osallistui 70 henkilöä. Lisäksi PeLa ry:n ja Palmenian järjestämiin lastensuojelun edunvalvojakoulutuksiin etsittiin osallistujia ja tuettiin heidän osallistumisestaan. Hankkeen aikana koulutuksen kävi neljä henkilöä Kaakkois-Suomesta. Syyskuussa 2011 järjestettiin vielä monialainen työkokous, johon osallistuivat myös edustajat maakuntien käräjäoikeuksista ja oikeusaputoimistoista, Kymenlaakson maistraatista sekä Etelä-Karjalan poliisilaitokselta. Eri työryhmäkokoonpanoilla järjestettyjä kokoontumisia oli yhteensä viisi.

Lastensuojelun edunvalvonnan työkokouksiin osallistujat:

Cande Marika, koulukuraattori, Pyhtää
Ellonen Satu, joht. sosiaalityöntekijä, Kotka
Heikkilä Kari, joht. julkinen oikeusavustaja, Kouvolan oikeusaputoimisto
Heikkilä Marjukka, sosiaalityöntekijä, Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys ry
Junnonen Sanna-Riitta, palvelupäällikkö, Kouvola
Karppinen Satu, vanh. konstaapeli, Etelä-Karjalan poliisilaitos
Kojo Raija, lastensuojelutyön päällikkö, Eksote
Kesäniemi Leena, yl.oikeusavustaja, Lappeenrannan oikeusaputoimisto, Imatran toimipaikka
Laakso Milja, projektivastaava, PeLa ry
Lappalainen Raija, sijaishuollon johtaja, Kotka
Lehtinen Ilona, palvelupäällikkö, Kouvola
Peltokurppa Liisa, henkikirjoittaja, Kymenlaakson maistraatti, Kouvola
Saarinen Merja, johtava sosiaalityöntekijä, Eksote
Salakari Jaana, sosiaalityöntekijä, Imatra
Seppälä Ritva, ls edunvalvoja, perhetukikeskuksen johtaja, Kouvola
Seppälä Sisko, sosiaalishteeri, Kaakon kaksikko
Tommola Anneli, käräjätuomari, Kymenlaakson ko, Kouvolan kanslia
Terämä Anne-Mari, ls edunvalvoja, sosiaalityöntekijä, Kouvola
Turunen Jukka, käräjätuomari, Etelä-Karjalan ko
Silvennoinen Mirja, sosiaalityöntekijä, Imatra
Snell Kaisa, tarkastaja, Kymenlaakson maistraatti, Kotka
Suikkanen-Malin Tuija, ls edunvalvoja, lehtori
Vihtonen Tarja, johtava sosiaalityöntekijä, Hamina

Pienemmässä työryhmässä valmisteltiin alueen kuntien ja Eksote-piirin ylläpitämä koordinoitirakenne, jonka toteutumisesta tehdään hallinnolliset päätökset kunnissa syksyn 2011 kuluessa. Kaakkois-Suomen koordinoitimallisissa palvelu ostetaan So-comilta. Tehtävään palkataan osa-aikainen koordinaattori vuoden 2012 alussa.

Kuvio 3. Lastensuojelun edunvalvonnan koordinointimalli

3.5 Ryhmästä voimaa vanhemmuuteen

Kehikko -hankkeessa kehitettiin Mie ite -ryhmiä 1-3 -vuotiaiden lasten vanhemmille yhteistyössä Etelä- Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden Lappeen alueen neuvoloiden henkilöstön ja Rajan lapset ja nuoret -hankkeen kanssa. Mie ite -ryhmien kehittämistyön lähtökohtana oli pienten lasten vanhempien ilmaisema toive ja tarve kasvatuskeskusteluista sekä muiden vanhempien että ammattilaisten kanssa. Monelle vanhemmalle on haasteellista auttaa lastaan selviytymään erilaisten tunteiden kanssa ja vanhemmat toivovat ja hakevat tukea ja keinoja lastensa käyttäytymisen ohjaamiseen mm. neuvolan työntekijöiltä. Mie ite -ryhmien suunnittelu ja rakenne pohjautuu Perhekoulu ja Vanhempana vahvemmaksi -malleihin.

Mie ite -suunnittelutyöryhmä:

neuvolavastaavallääkäri Ritva Virransalo, osastonhoitaja Anu Koponen, neuvolapsykologi Leena Pallaskari, neuvolan kehittävä perhetyöntekijä Mari-Susanna Fennander ja neuvolan perhetyöntekijä Kirsi Kovanen, terveydenhoitajat Tarja Ruoppa ja Kirsi Liira, Rajan lapset ja nuoret -hankkeesta Ulla-Pia Kokko ja Eija Lemmetty-Jaakkonen Kehikosta kehittämissuunnittelija Tiina Vormisto

Ryhmämallia suunnitteli Kehikon kokoama työryhmä ja ryhmäkertojen rakenteen, sisällön ja materiaalin koostamisesta vastasivat pääasiassa Leena Pallaskari ja Tiina Vormisto. Ryhmien kehittämistyön ja toteuttamisen kustannuksiin osallistuivat Kehikko sekä Rajan lapset ja nuoret -hankkeet sekä Etelä-Karjalan alueen neuvolatoiminta. Ryhmämallin levittämiseksi perustettiin omat työryhmänsä sekä Etelä-Karjalan pohjoisiin kuntiin että Länsi-Saimaan kuntiin. Vuoden 2011 aikana aloitettiin ryhmätoiminta Lappeenrannan lisäksi sekä Parikkalassa, Savitaipaleella että Taipalsaarella.

Ensimmäinen Mie ite -ryhmä kokoontui syksyllä 2010 Lappeenrannassa. Ryhmään osallistui 8 vanhempaa. Vanhempien palaute ryhmästä oli erittäin myönteistä ja ryhmätoimintaa päätettiin jatkaa ja levittää koko Etelä-Karjalan alueelle. Ryhmien ohjaajin kouluttamiseksi ja toiminnan levittämiseksi kutakin ryhmää oli seuraamassa 2-3 työntekijää, joilla oli kiinnostusta ja mahdollisuus lähteä jatkossa ohjaamaan ko. ryhmiä. Seuraavia ryhmiä lähtivät ohjaamaan aiemmin ryhmää ohjannut työntekijä parinaan ryhmää seuraamassa ollut työntekijä. Ryhmien ohjaajat koostuivat eri ammattikunnista ja eri toimintasektoreiden edustajista ja mukana toiminnassa on ollut mm. neuvolan terveydenhoitajia, perhetyöntekijöitä, psykologeja, varhaiskasvatuksen ammattilaisia, seurakunnan lapsityöntekijöitä ja järjestöjen edustajia.

Kehikko -hankkeessa koostettiin ryhmien materiaaliksi ikäkausilehtisiä 1–7 -vuotiaiden lasten kehityksestä. Lehtisten työstämiseen osallistuivat myös sosionomiopiskelija Hanna Nikku ja Socomin kehittämissuunnittelija Kai Kortelainen. Lehtisistä otettiin 3000 kappaleen painos ja ne jaettiin koko Kaakkois-Suomen alueen neuvoloihin. Ikäkausilehtiset löytyvät sähköisessä muodossaan Socomin nettisivuilta.

Uusien ryhmien aloittamisen ja vetämisen tueksi Kehikko -hankkeessa koostettiin ryhmän ohjaajille käsikirja ja materiaalipaketti kaikesta ryhmien ohjaamiseen ja markkinointiin tarvittavasta materiaalista. Tämä aineisto löytyy Socomin nettisivuilta osoitteesta www.socom.fi/mieite/

Keväällä 2011 Kehikko kutsui koolle kaikki Mie ite -ryhmätoiminnassa tai sen suunnittelussa mukana olleet toimijat. Tapaamisessa jaettiin kokemuksia toteutuneista ryhmistä, vanhempien palautteesta, kehitettiin yhdessä toimintaa edelleen ja aika-talutettiin seuraavat ryhmät. Toimijat sopivat myös uudesta tapaamisesta loppusyksylle 2011.

3.6 Työpaja - uusien menetelmien juurruttaja ja vertaistuen tarjoaja

Lapset puheeksi on neuvonnallinen työmalli, jonka päämääränä on tukea vanhemmuutta ja lasten kehitystä, kun vanhemmalla on vaikeuksia. Vanhempaa tai vanhempia tapaava työntekijä keskustelee vanhemman tai vanhempien kanssa lasten vahvuuksista ja haavoittuvuuksista, kertoo lapsia suojaavista tekijöistä yleensä ja kartoittaa huolen aiheita. Interventio toteutetaan yhdellä - kahdella tapaamiskerralla. Mikäli jonkun perheen lapsen osalta syntyy huoli, toteutetaan lapsiperheneuvonpito. Intervention toteuttamisen tueksi on manuaali ja opaskirjasia vanhemmille. Lisätietoja Lapset puheeksi työmenetelmästä

<http://info.stakes.fi/toimivaperhe/FI/koulutus/lapsetpuheeksi.htm> ja Lapset puheeksi käsikirja löytyy osoitteesta <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/9599FC38-BD35-4E04-809F-129739E041E5/0/LAPSETPUHEEKSI.pdf>

Kouvolassa Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksen järjesti Kouvolan perhepalveluverkosto -hanke keväällä 2010 (2 ryhmää) ja 2011. Kouvolan Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksiin on osallistunut 50 työntekijää. Kehikon kehittämissuunnittelijat osallistuivat kevään 2010 Lapset puheeksi koulutuksiin ja kertoivat koulutuksessa mahdollisuudesta osallistua menetelmän käyttöönoton tueksi järjestettävään työpajaan. Kevään 2011 koulutuksessa kehittämissuunnittelija kävi kertomassa koulutukseen osallistujille työpajan mahdollisuudesta ja ideasta.

Oman työn kehittämiseen tai menetelmäosaamiseen liittyvän koulutuksen jatkeeksi järjestetty työpaja on väline saadun tiedon juurruttamiseksi elämään työn arjessa. Kehikon toimintana tarjottiin uusien menetelmien koulutusten jälkeen työpajatoimintaa menetelmäkoulutuksiin osallistuneille työntekijöille menetelmän juurruttamiseksi arkityöhön. Työpajat tarjoavat lisäksi ammattilaisille vertaistukea ja vahvistavat monialaista osaamista. Kouvolassa Lapset puheeksi työpajoja vetivät Tarja Nyström ja Ulla Huhtalo.

Työpajaan osallistui 9 työntekijää. Osallistujat olivat A-klinikalta, terveyskeskuksesta, aikuissosiaalityöstä ja aikuispsykiatriasta. Kehikko kokosi ryhmän, koordinoi sitä ja tarjosi kehittämissuunnittelijan työpariksi asiakastyöhön tueksi menetelmän ensimmäisiin toteutuksiin. Osallistujat kokivat työpajat erinomaiseksi keinoksi vahvistaa uuden menetelmän käyttöönottoa, mutta asiakastyön aikataulut ja kiireinen työtahti ohittivat osallistumisen työpajaan. Koska osallistujat eri kerroilla vaihtuivat ja työpajoissa käsiteltiin osittain samoja teemoja kerrasta toiseen, ei työpajojen koontuminen muodostanut omaa kehittämisprosessia eikä osallistujat ehtineet ryhmäytyä tai ”me –henki” ei ehtinyt muodostua. Työpajojen markkinointi ja sitoutuminen koulutuksen lisäksi työpajaan olisi voitu toteuttaa selkeämmin jo koulutuksen markkinoinnin yhteydessä, jolloin työpajoihin käytettävä aika olisi ollut tiedossa jo koulutukseen ilmoittautuessa. Lapset puheeksi menetelmää osallistujat pitivät hyvänä varhaisentuen ja vanhemmuuden tuen muotona ja toivovat menetelmäosaajien koordinoitua ja yhteisiä tuki- ja kehittämistapaamisia 2–4 krt/vuodessa.

Kouvolassa Lapset puheeksi -menetelmää koordinoi jatkossa Eeva Nummi eeva.nummi@kouvola.fi

Etelä-Karjalassa Lappeenrannan seurakuntayhtymä järjesti keväällä 2010 Lapset puheeksi – menetelmäkoulutusta Ehjä lapsen mieli koulutussarjana. Kehikko tarjosi työpajatoimintaa Ehjä lapsen mieli koulutussarjan yhteyteen, mutta työpajatoiminta ei herättänyt riittävästi kiinnostusta. Koska Lappeenrannassa oli 2003–2004 koulutettu Beardsleen perheinterventio menetelmäosaajia, kutsuttiin eri perheinterventio menetelmäkoulutettuja yhteiseen tapaamiseen. Lisätietoa Beardsleen perheinterventio menetelmästä löytyy THL:n nettisivuilta:

<http://info.stakes.fi/toimivaperhe/FI/tyomenetelmat/tyomenetelmat.htm>

Perheinterventio menetelmäkoulutetut ovat kokoontuneet Lappeenrannassa 3 kertaa ja tapaamisissa on ollut 12 osallistujaa. Tapaamisissa on päivitetty koulutettujen yhteystietoja, suunniteltu yhteistä tiedottamista ja kartoitettu yhteistyön mahdollisuuksia.

Rajan Lapset ja Nuoret -hanke järjesteti työpajoja (3) moniammatilliseen prosessikoulutukseen liittyen tukemaan monitoimijaista yhteistyötä keväällä 2011. Rajan Lapset markkinoi työpajojen mahdollisuutta laajasti esimiehille ja eri yksiköiden esimiehet ilmoittivat työpajoihin osallistuvat työntekijät. Tiina Vormisto ja Ulla Huhtalo vetivät yhtä moniammatillista työpajaa. Työpaja kokoontui Rajan lapset -hankkeen järjestämien koulutusten jälkeen 3 kertaa ja siihen osallistui 8 työntekijää eri toimialoilta.

Yhteistyössä Rajan Lapset ja nuoret -hankkeen kanssa järjestetyn työpajaan sitoutuminen oli vahvinta. Työpajoissa keskusteltiin koulutusten herättämistä ajatuksista eri ammattiryhmien näkökulmista ja kehiteltiin uusia tapoja tehdä yhteistyötä.

3.7 Suunnitelmat suunnannäyttäjinä

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain mukaista talousarviota ja – suunnitelmaa laadittaessa.

Etelä-Kymenlaakson seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmistui marraskuussa 2010 ja se on sähköisessä muodossa Socomin nettisivuilla Kehikon tietopankissa. Siinä luodaan katsaus seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaan ja kehitykseen tarkastelemalla tilasto-indikaattoreita sekä lapsille ja nuorille suunnattujen kyselyjen tuloksia. Suunnitelma sisältää myös tiedot niistä tukitoimista ja palveluista, joilla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistään ongelmia. Seudulliseen suunnitelmaan kuuluu toimenpite-ehdotusten osio asioista, joiden avulla kunnat voivat yhteistoimin jatkossa edistää seudun lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi ja havaittujen epäkohtien korjaamiseksi

Etelä-Kymenlaakson seudullista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaprosessia koordinoi Socom ensin osana Lastensuojelun kehittämissyksikkö -hanketta ja 1.8.09 alkaen osana Kehikko -hanketta. Suunnitelman toteutuksesta vastasi Etelä-Kymenlaakson kuntien virkamiehistä ja luottamusmiehistä koostuva työryhmä. Työryhmä kokoontui yhteensä kaksitoista kertaa ja yhteinen seudullinen suunnitelma valmistui vuoden 2010 lopussa.

Seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöryhmän kokoonpano:

luottamushenkilöjäsen *Eija Rommi*, Kotka, työryhmän pj., sosiaali- ja terveyslautakunta

sosiaalijohtaja *Marja-Liisa Grönvall*, Kotka

opetustoimenjohtaja *Eija Vulkko*, Kotka

luottamushenkilöjäsen *Mia Harkko*, Kotka

johtava sosiaalityöntekijä *Tarja Vihtonen*, Hamina

luottamushenkilöjäsen *Marja Silvennoinen*, Hamina perusturvalautakunta

sosiaali- ja terveysjohtaja *Terttu Franssila*, Pyhtää

luottamushenkilöjäsen *Elina Kantola*, Pyhtää

sosiaali- ja terveysjohtaja *Marjo Seuri*, Miehikkälä

sivistystoimenjohtaja *Auli Hyttinen*, Virolahti

Työryhmän kokouksiin ovat osallistuneet myös kehittämissuunnittelijat *Paula Ylönen* ja *Eija Vikman* syksyyn 28.8.09 saakka. Kehikko-hankkeen kehittämissuunnittelijat *Tarja Nyström* ja *Päivi Kaski* ovat osallistuneet työryhmään 5.2.2010 alkaen. Suunnitelman kirjoittamiseen ovat lisäksi osallistuneet Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija *Hanna Nikku*, hanketyöntekijä *Veli-Matti Toikka* sekä projektityöntekijä *Kirsti Trygg* Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistyksestä sekä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijoita.

3.8 Lakisääteistä laajemmalle

Vuonna 2008 voimaan astuneessa lastensuojelulaissa säädetään moniammatillisista asiantuntijaryhmistä. Socomissa vuosina 2007–2009 toteutettu Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämysyksikkö-hanke kokosi Etelä-Kymenlaakson kunnat organisoimaan seudullista asiantuntijaryhmää. Kehikko on jatkanut työtä ja osallistunut asiantuntijaryhmän toimintaan mm.

- valmistelemalla toimintamallia, jossa ryhmä tekee sekä ehkäisevän lastensuojelutyön konsultaatioita että täyttää lakisääteistä tehtävää lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa
- tiedottamalla ryhmän toiminnasta, mm. esite
- järjestämällä Etelä-Karjalassa, Kouvolassa ja Etelä-Kymenlaaksossa toimiville asiantuntijaryhmille yhteisen työkokoustapaamisen
- toteuttamalla kaksi asiantuntijaryhmän aloitteesta syntynyttä koulutustilaisuutta: romanikulttuuria sekä lastensuojelulain muutoksia käsitelleet koulutukset

4 Uutta näkökulmaa ja sisältöä omaan työhön

Monitoimijaisten verkostojen kokoamisen ohella Kehikko-hankkeessa tehtiin yhteistyötä useiden toimijatahojen kanssa ja tuotettiin erilaisia materiaaleja. Oppilaitosyhteistyötä jatkettiin luontevasti Socomilla aiemmin toiminoiden lasten ja nuorten hyvinvointiin kohdistuneiden kehittämishankkeiden työn pohjalta.

4.1 Oppilaitosyhteistyö ja opinnäytetyöt

Kehikko-hankkeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä alueen ammattikorkeakoulujen kanssa. Sosionomiopiskelijoiden opintoihin sisältyvän, keskimäärin kahden kuukauden harjoittelujakson suoritti hankkeessa 4 opiskelijaa: *Hanna Nikku* ja *Tiina Vainikka* Saimiasta sekä *Elina Mäkelä* ja *Elisa Salonen* Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Lisäksi harjoittelujakson suorittivat hoitotyön opiskelija *Katariina Kevin* Lahden ammattikorkeakoulusta ja kasvatustieteiden opiskelijat *Tiia Korhonen* Jyväskylän yliopistosta sekä *Leena Ojala* Helsingin yliopistosta.

Kehikon kehittämistyön sisältöalueisiin liittyviä työelämälähtöisiä opinnäytetöitä valmistui Kehikko-hankkeessa yhdeksän:

- *Kirsi Kulhoranta*: Verkostomenetelmät dialogisen yhteistyön tukena Kaakkois-Suomessa (Saimia amk 2010)
- *Annika Kosonen ja Liisa Helén*: Lastensuojelun erityinen tuki Kouvolan varhaiskasvatus- ja nuorisopalveluissa (Kyamk 2010)
- *Miia Laitinen*: Erityisen tuen palvelupolku varhaiskasvatuksessa (Kyamk 2011)
- *Maria Naciri*: Vanhempana vieraassa maassa. Maahanmuuttajavanhempien osallisuus Kouvolassa (Kyamk 2011)

- *Johanna Nygren ja Suvi Yrjönen*: Päiväkodin huoli lapsesta. Kymenlaakson lastentarhanopettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. (Kyamk 2010)
- *Tiiu Saari*: Kouvolan lastensuojelun näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä (Kyamk 2010)
- *Marjo Solla ja Matti Niinivirta*: Satukirja lapsen tueksi huostaanotossa (Kyamk 2010)
- *Marjut Vulli*: Kouvolan perhepuistojen kehittämistyön edistäminen tulevaisuuden muistelu -suunnittelupalaverin avulla (Kyamk 2011)
- *Elisa Salonen*: Avoin varhaiskasvatus Kouvolassa lapsiperheiden näkökulmasta (Kyamk 2011)

Opinnäytetyöt ovat luettavissa sähköisinä versioina ammattikorkeakoulujen Theseus-tietokannassa (www.theseus.fi).

Kehikon kehittämissuunnittelijat osallistuivat Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden opintojen suunnitteluun Varhaisen tuen ja vastuunoton -opintojaksolla. Opiskelijat työskentelivät lasten ja nuorten palveluihin liittyviä teemoja seudullisen hyvinvointisuunnitelman tietopohjaksi.

Ammattikorkeakoulujen ja Kehikko-hankkeen yhteistyönä järjestettiin koulutuspäivät ”Lastensuojelun ytimissä” 6.4.10, ”Yhteistyöllä varhaista tukea” 14.12.10 sekä ”Perheoikeudellisten asioiden seminaari” 20.9.11.

4.2 Kehikon koulutukset ja tuotetut materiaalit

Ammatillisuuden ja osaamisen vahvistamiseksi kehikko järjesti useita koulutuksia. Koulutukset liittyivät kehittämistyössä esiin tulleisiin tarpeisiin. Useat tilaisuudet toteutettiin yhteistyössä alueen muiden Lapsen Ääni -hankkeiden tai oppilaitosten kanssa. Näiden koulutusten merkitystä ja tuloksellisuutta on arvioitu Stina Högnabban oppimisen arviointi -kyselyllä.

16.10.2009 Päihitteet, raskaus, vanhemmuus, Miksi päihdeongelmaisia raskaana olevia naisia ja äitejä kannattaa hoitaa? –Pidä kiinni –hoitojärjestelmän vauvalähtöinen perhekuntoutus, Kouvola

6.4.2010 Lastensuojelun ytimissä -seminaari, yhteistyössä Kyamk:n, Lamk:n ja Verson kanssa, Lahti

11.6.2010 Seminaari vanhempien ja lasten ryhmämuotoisen tuen työotteesta kiinnostuneille, Lappeenranta

9.11.2010 ja 14.1.2011 Perehdytys videon käyttöön lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukena, Kouvola

9.11.2010 Osallisuus ja hyvät osallistavat käytännöt lasten, nuorten ja perheiden palveluissa, Kouvola

14.12.2010 ”Yhteistyöllä varhaista tukea”, yhteistyössä Kyamkin kanssa, Kouvola

3.-4.2.2011 Verkostot ja dialogit - eväitä yhdessä toimimiseen -koulutus, yhteistyössä Kouvolan ja Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto -hankkeiden kanssa

8.2.2011 Lastensuojelun edunvalvonnan koulutuspäivä, Luumäki

17.-18.3.2011 Verkostot ja dialogit - eväitä yhdessä toimimiseen -koulutus, yhteistyössä Rajan lapset ja nuoret –hankkeen kanssa

12.5.2011 Koulutus ja keskustelutilaisuus romaniasioista sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille, Kotka

10.6.2011 Vanhempien ja lasten ryhmämuotoisen tuen seminaari, Kouvola

6.9.2011 Lastensuojelulain muutokset, lastensuojelutyön uudet käytännöt ja velvoitteet lakimuutosten myötä, Kotka

20.9.2011 Perheoikeudellisten asioiden seminaari, yhteistyössä Kyamk:n kanssa, Kouvola

Kehikossa tuotetut esitteet ja materiaalit:

- Kehikon esite
- Mistä kaveri? Avoimet varhaiskasvatuspalvelut Etelä-Karjalassa
- Mistä kaveri? Avoimet varhaiskasvatuspalvelut Etelä-Kymenlaaksossa
- Mistä kaveri? Avoimet varhaiskasvatuspalvelut Kouvola
- Mie ite -ryhmät, ohjaajan käsikirja
- Mie ite -ryhmä: 0–1 -vuotiaan kehitys
- Mie ite -ryhmä: 1–2 -vuotiaan kehitys
- Mie ite -ryhmä: 2–3 -vuotiaan kehitys
- Mie ite -ryhmä: 3–4 -vuotiaan kehitys
- Mie ite -ryhmä: 4–5 -vuotiaan kehitys
- Mie ite -ryhmä: 5–6 -vuotiaan kehitys
- Verkosto-osaajat monitoimijaisen työn tukena
- Palvelut lapsen huolto- ja tapaamisasioissa sekä erotilanteissa Hamina, Miehikkälä ja Virolahti
- Palvelut lapsen huolto- ja tapaamisasioissa sekä erotilanteissa Kotka ja Pyhtää
- Romanikulttuuri – elämää ja tapoja

4.3 Kehikon tulokset ja merkitys verkostojen arvioimana

Kehikko-hankkeen arviointi oli laaja-alaista. Siihen kuului neljä tarkastelukulmaa ja toimintatapaa:

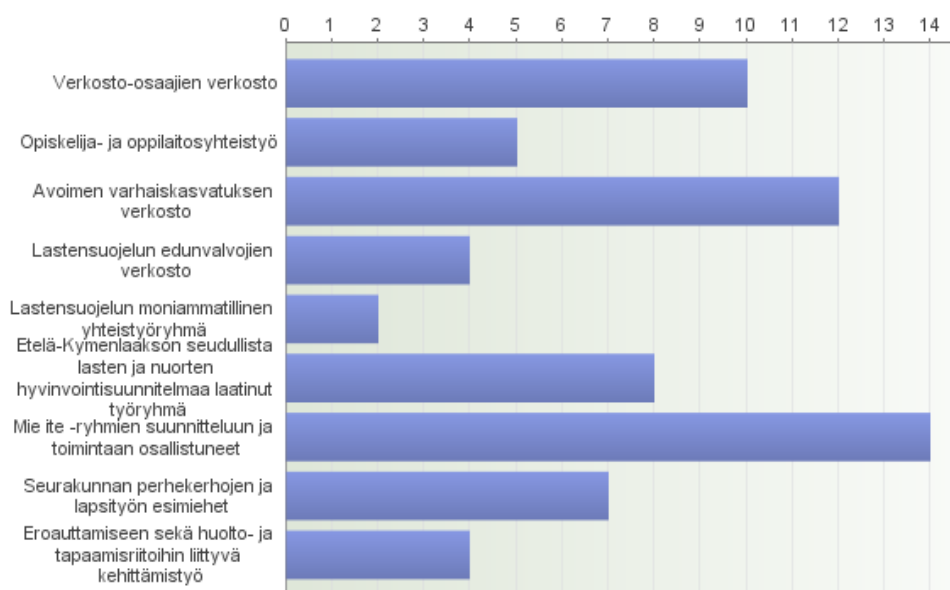
- Arja Hakaliston tekemä väliarviointi syksyllä 2010. Hakalisto kokosi väliarvioinnin tulokset väliraporttiin, josta saatiin tiedot hankkeen toimintojen foku-soimiseksi eteenpäin.
- Kehikon kehittämissuunnittelijoiden toteuttamat prosessinarvioinnit. Kolme kehittämiskohdetta arvioitiin Arja Hakaliston ohjauksessa. Näistä koh-teista on laadittu kolme osaraporttia tämän raportin liitteeksi.
- Kehikon verkostoille tehty webropol-kysely, loppukysely, alkukesällä 2011
- Stina Högnabban koko kehittämisohjelman arviointi, johon sisältyy myös Ke-hikon toiminnan arviointia.

Seuraavassa esitellään Kehikon toiminnassa mukana olleiden työryhmien ja verkos-tojen jäsenille alkukesällä 2011 tehdyn kyselyn tuloksia.

Kysely lähetettiin 112 henkilölle ja vastauksia saatiin 67, joten vastausprosentti oli 59.8. Suurin osa vastaajista, 39 henkilöä, ilmoitti taustaorganisaatiokseen kunnan, 12 seurakunnan, 9 oppilaitoksen ja 6 yhdistyksen/järjestön. Etelä-Karjalasta vastauksia saatiin eniten, 31 henkilöltä, Etelä-Kymenlaaksosta 19 ja Kouvolasta 17.

Vastaajat ilmoittivat kuuluvansa kaaviossa 3 esitettyihin kehittämistyöryhmiin seu-raavasti:

Kaavio 3. Loppukyselyyn vastanneiden taustaryhmät

4.3.1 Tavoitteiden saavuttaminen ja tuotokset

Vastaajia pyydettiin mm. arvioimaan, miten hyvin oman työryhmän työskentelyssä on saavutettu hankkeelle asetettuja tavoitteita sekä Kehikon kehittämistyön tuotoksia.

Taulukko 2. Miten hyvin työryhmässäsi ja siihen liittyvässä kehittämistyössä on mielestäsi saavutettu seuraavia tavoitteita?

	erittäin hyvin	melko hyvin	en osaa sanoa	melko huonosti	erittäin huonosti	Yhteensä
a) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen	5	39	16	4	0	64
b) Moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen	16	43	3	1	1	64
c) Ammattilaisten osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen	10	44	8	2	0	64
d) Varhainen tuki, hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen	10	37	13	4	1	65
e) Hyvinvointitiedon, erilaisten materiaalien ja rekisterien, kokoaminen ja tuottaminen	12	26	20	4	2	64

Valtaosa vastaajista katsoi että tavoitteet on saavutettu erittäin hyvin tai melko hyvin. Toisaalta joidenkin tavoitteiden kohdalla, kuten hyvinvointitiedon tuottamisen tavoitteessa, varsin monet eivät ole kyenneet määrittämään kantaansa asiaan. Taulukossa 3 esitetään vastauksissa mainitut Kehikon tuotokset ryhmiteltyinä. Varsin usein tuotoksissa korostui hankkeen osuus toiminnan rakenteiden luomisessa:

”Olemme luomassa omaa lapsipalveluiden toimintamallia. Olemme myös saaneet äärimmäisen suurta apua varhaiskasvatuksen kehittämiseksi”

Taulukko 3. Kehikon tuotokset arviointikyselyn mukaan

Materiaalit	Verkostot ja tiedottaminen	Työkäytännöt
<ul style="list-style-type: none"> • esitteet • ikäkausilehtiset • karttalinkit • kartoitukset • käsikirjamapit ryhmänohjaajille • hyvinvointisuunnitelma 	<ul style="list-style-type: none"> • ryhmien ja verkostojen kokoaminen ja vahvistaminen • koordinaattiorakenteet • tiedottaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • kokouskäytännöt • yhteistyökäytännöt • toimintamallit • toimintastrategiat

4.3.2 Hankkeen vaikutukset omaan työhön, asiakkaisiin ja palvelurakenteisiin

Vastaajista 49 % (n=32) arvioi että Kehikko-hankkeella on ollut erittäin paljon tai melko paljon vaikutuksia omaan työhön ja ammatillisuuteen. 22 % (n=14) arvioi että vaikutuksia on ollut melko vähän tai erittäin vähän. 29 % vastaajista ei määritellyt kantaansa. Avoimissa vastauksissa mainittiin seuraavia vaikutuksia:

*”Vahvistanut halukkuutta toimia yhdessä yli sektorirajojen, 3. sektori mukaan lukien”
”Uutta näkökulmaa ja sisältöä omaan asiakastyöhön, uuden työmuodon käyttöön otto”*

”Erityisesti seudullisten yhteisten asioiden edistäminen perheiden tuen järjestämiseksi, myös lastensuojelun”

”En ole kokenut itselleni saaneeni kovin paljon uutta – ennemminkin olen itse ehkä jonkin verran pystynyt tukemaan pienten kuntien työtä”

Kehikko-hankkeessa kehittämistyössä oli mukana pääosin kuntien lapsiperhepalveluissa toimivia ammattilaisia sekä seurakuntien ja järjestöjen työntekijöitä. Hankkeen tavoitteena oli heidän työnsä monimuotoinen kehittäminen. Asiakkaisiin kohdistuvien mahdollisten myönteisten vaikutusten ajateltiin olevan välillisiä ja syntyvän ammattilaisten osaamisen, asiantuntijuuden, työtapojen ja –menetelmien kehittymisen kautta. Hankkeen toiminta-aika oli lisäksi lyhyt asiakasvaikutusten arvioinnin kannalta. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää että arviointikyselyn kysymykseen ”Onko ryhmän/verkoston kehittämistyöllä saatu aikaan välittömiä vaikutuksia asiakkaille?” saatiin paljon (27) ”en osaa sanoa” –vastauksia. 26 vastaajaa ilmoitti kuitenkin että vaikutuksia asiakkaille on saavutettu melko paljon ja 3 vastaajan mielestä erittäin paljon. 7 vastaajan mielestä vaikutuksia oli melko vähän ja 1 vastaajan mielestä erittäin vähän.

”Asiakkaat tulevat paremmin kuulluksi ja osalliseksi omissa asioissaan, erilaisten työmenetelmien valikko runsaampi, enemmän vaihtoehtoja valittavana työskentelelyyn.”

”Mahdollisuus ryhmätoimintaan osallistumiseen, osallistuneille ryhmän tuoma tuki uusine ihmissuhteineen ja mahdollisuus verkostoitua...”

”Välillisesti tiettenkin, kun henkilöstö oppii käyttämään varhaiskasvatuksen ajankohdasta tietoutta, se näkyy heidän tavassaan kohdata sekä lapset että vanhemmat.”

Myös kehittämistyön välittömiä vaikutuksia palvelurakenteisiin oli vastaajien vaikea arvioida, sillä peräti 32 vastaajaa 65:stä ei osannut määritellä kantaansa asiaan. Vastaajista 13 arvioi, että näitä vaikutuksia on saavutettu erittäin paljon tai melko paljon. 20 vastaajaa katsoi näitä vaikutuksia olleen melko vähän tai erittäin vähän. Avoimissa vastauksissa tuotiin myönteisinä palvelurakennevaikutuksina esille mm. uuden työmallin käyttöönotto, tietoisuuden lisääntyminen kolmannesta sektorista, yhteistyön tiivistyminen eri toimijoiden kesken, matalan kynnyksen apu, keskusteluryhmät ja vertaistuki. Esille tuotiin myös koordinaation tärkeys:

”Palvelurakenteisiin tarvitaan koordinaattori, joka pitää yhteyksiä toimijoihin, suunnittelee ja kehittää toimintoja.”

4.3.3 Organisaatio- ja kuntarajat ylittävän yhteistyön tärkeys

Kaikki vastaavat pitivät erittäin tärkeänä (39) tai melko tärkeänä (27) sellaista lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja palvelujen kehittämistä, jossa toimijat kootaan yli oman kunnan tai oman organisaation rajojen.

Seuraavat kohteet mainittiin useasti (2-7 kertaa)

- **yhteistyö yleensä**, yhteisistä käytännöistä ja pelisäännöistä sopiminen, lausuntojen tekeminen yhdessä, yhteinen kehittäminen
- **laajaa väestöpohjaa koskevat palvelut**, järjestäminen yhdessä: lastensuojelun sijaishuolto, sijaisperhetoiminta, kriisiperhetoiminta, tukiperhetoiminta, sosiaaliasiamiestoiminta
- **asiantuntijaverkostot**: avoimen varhaiskasvatuksen verkosto ja palveluiden kehittäminen yhdessä, verkostopankki, lastensuojelun edunvalvojien tapaa- miset ja ”pankki”
- **vertaisryhmät**: Mie ite, keskusteluryhmät vanhemmille (vetäjät toiselta paikkakunnalta, joskus helpompi vanhemmille), perhekerhojen ja perhekahviloiden kehittäminen
- **maahanmuutto-ohjelma**

Lisäksi mainittiin:

- **monikulttuurisuusasiat**
- **yhteiset koulutukset**

4.3.4 Kehikon osuus ja merkitys kehittämistyössä

Vastaajia pyydettiin arvioimaan Kehikon merkitystä siinä kehittämistyössä, mihin vastaaja oli osallistunut. Avoimeen kysymykseen tuli peräti 51 vastausta, joissa annettiin positiivista palautetta ja korostettiin Kehikon tärkeää merkitystä. Varsin suuri osa näistä vastauksista liittyi Kehikon rooliin koordinoijana, yhteyksien solmijana ja foorumin rakentajana yhteiselle työlle.

”Kehikko on ollut alullepanijana: on kutsunut koolle, järjestänyt tilan ja antanut tilaa eri tahoille kertoa toiminnastaan ja vetänyt tapaamiset yhteen. Kehikko on tutustuttanut eri tahoja toisiinsa ja saanut intoa kehittää ja toteuttaa lapsiperheille toimintoja yhdessä.”

”Kehikko on työskennellyt erityisesti seudullisten yhteistyörakenteiden ja yhteistyömallien vahvistamiseksi.”

”Tuonut innostusta, valmiita, hienoja mietittyjä malleja.”

”Materiaali, ammatillinen tuki, ammatillinen osaaminen ja osaamisen jakaminen kentälle.”

4.3.5 Kehittämistä ja tuloksellisuutta edistäneet asiat...

Kyselyyn vastanneista 37 henkilöä pohti avoimissa vastauksissaan tekijöitä, jotka edesauttavat kehittämistyötä ja sen tuloksellisuutta. Suurin osa näistä tekijöistä liitettiin työntekijöiden, esimiesten sekä projektityöntekijöiden ominaisuuksiin. Sekä työntekijöiden että esimiesten **sitoutuminen, vastuunotto ja innostuneisuus** mainittiin usein. Lisäksi korostettiin **omaa motivaatiota, mielenkiintoa, hyviä vuorovaikutustaitoja ja tasavertaista osallistumista**.

”Ennakkoluulottomat työntekijät, jotka haluavat aidosti parantaa palvelua ja nähdä tilanteet asiakkaan kannalta.”

”Esimiehet, jotka näkevät kehittämistyön mahdollisuutena, ei uhkana.”

”Oma aktiivisuus ja peräänantamattomuus ovat auttaneet, että toiminta saatiin käyntiin...”

”Innokkaat ja osaavat projektityöntekijät.”

4.3.6 ...ja niitä estäneet tekijät

Peräti 12 vastaajaa 35:sta mainitsi oman työn kiireen, ajanpuutteen tai hektisyyden esteeksi kehittämiselle. Viidessä vastauksessa viitattiin palveluorganisaatiomuutokseen, joiden katsottiin tuoneen hajanaisuutta palveluihin, muutoksia työnkuviin ja epävarmuutta tulevaisuudesta. Esteitä löydettiin myös vanhoista työtavoista sekä viranhaltijoiden ja esimiesten asenteista.

”Monet päällekkäiset hankkeet. Työaika ei riitä kaikkiin osallistumiseen kun kokousajat ovat päällekkäin.”

”Alueellista yhteistyötä ei vielä saatu toimeen.”

”Vielä liian organisaatiokeskeistä työskentelyä. Johtotasojen ymmärtämättömyyttä vielä paljon, koulutuksista puuttuu paljon johtotasojen ihmiset.”

5 Pohdinta

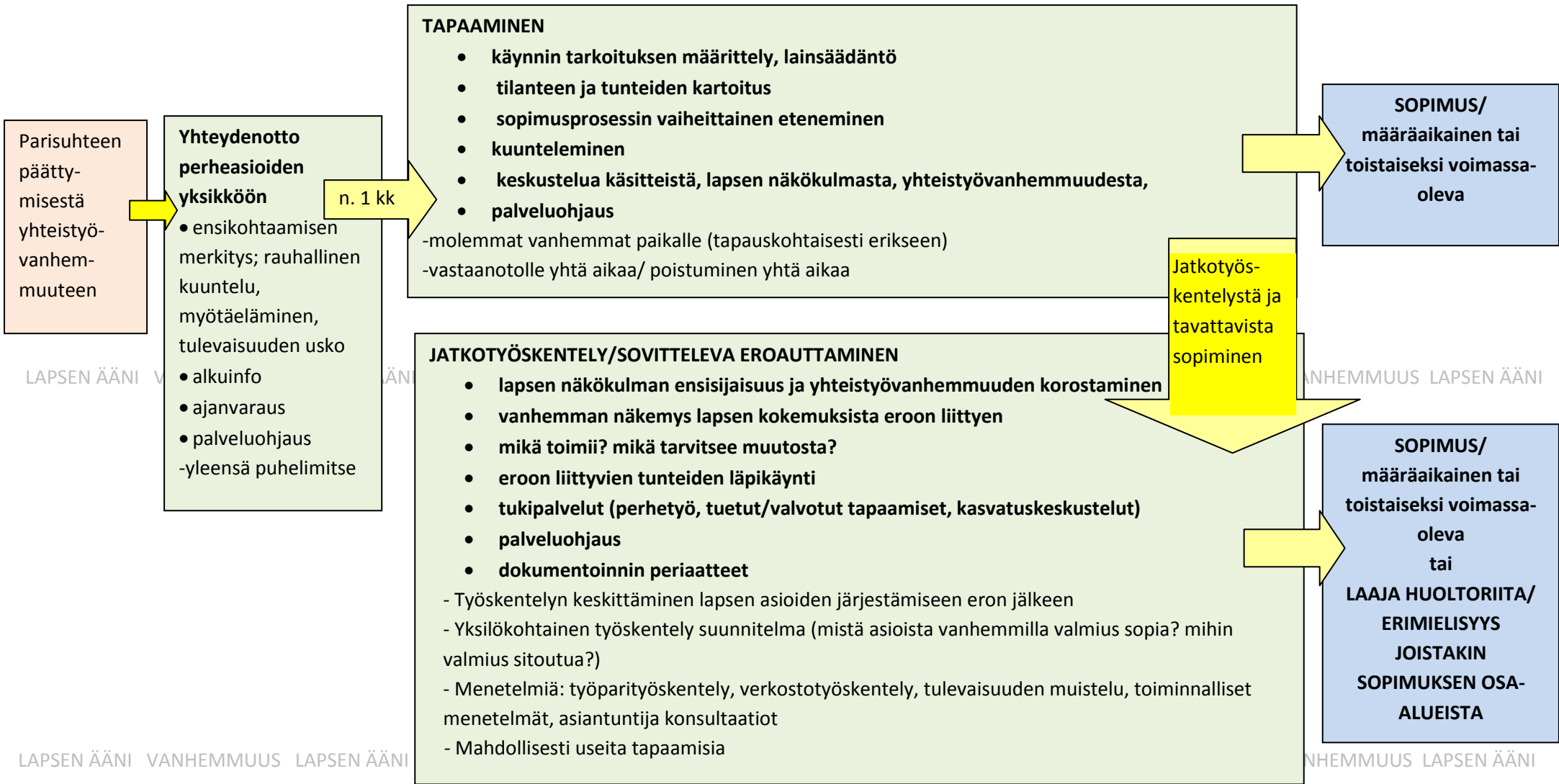
Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkosto -hanke toimi Kaakkois-Suomessa yhtenä Etelä-Suomen Lapsen ääni –kehittämisohjelman osahankkeena. Kokemus kuulumisesta 17 osahanketta yhdistävään ohjelmaan oli uusi. Kehikon käynnistyessä oli osittain vaikea hahmottaa kehittämisohjelman ja osahankkeen tehtävä- ja vastuunjakoa. Kehikkoa lähdettiin toteuttamaan ajatuksella että se toimisi muita kaakkoissuomalaisia osahankkeita linkittävänä ja yhteistoimintaa synnyttävänä ”verkostonkutojana” kehittäjien välillä, mutta tämä oletamus ei toteutunut. Alkuvaiheessa pulmia tuotti hankesuunnitelmaan sisältyvien tavoitteiden laajuus ja hajanaisuus. Tavoitteet konkretisoituivat vähitellen selkeiksi kehittämisalueiksi, kun tavoitteita ja toimintatapoja pohdittiin yhdessä kuntien ja sote-piirin yhteishenkilöiden kanssa. Alkuhankaluuksissa Kehikon työntekijät kokivat merkittäväksi avuksi Aretai Oy:ltä hankitun prosessikonsultaation sekä Arja Hakaliston työn prosessinarvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Hankkeen toiminta-aika oli lyhyt. Siihen nähden tässä raportissa ja kolmessa liiteosiossa kuvatut tuotokset ja tulokset ovat merkittäviä. Kehittämistyössä mukana olleiden arvioinneissa kiiteltiin Socomin ja Kehikko-hankkeen toimintaa tiedonvälittäjänä

sekä uusien toimintamallien ja –käytäntöjen levittäjänä. Hankkeen lopun lähestyessä kehittämistyön jatkuvuus ja juurruttaminen suunniteltiin siten, että koordinoitavastuu ryhmistä ja toiminnoista siirtyi toimipaikkojen työntekijöille. Kehikko-hankkeen päättyessä luottamus palveluissa toimivien mielekkääksi kokemien toimintojen jatkumiseen on suuri. Lisäksi hankkeen aikana luodut toimintojen prosessimallit, materiaalit ja kuntatoimijoiden päätökset tiettyjen toimintojen rahoituksesta ja jatkumisesta vahvistavat uskoa siihen, että Kehikon lukuisissa työryhmissä ja verkostoissa tehdyn työn tulokset eivät valu hukkaan.

Arviointipalautteen perusteella kuntarajat ylittävää koordinoivaa tahoa tarvitaan edelleenkin. Lähitulevaisuus näyttää, onko tahtotila kaakkoissuomen lapsiperhepalveluiden toimijoiden keskuudessa riittävän suuri seutukuntia ja maakuntia yhdistävän kehittämishanketoiminnan jatkamiseksi.

PERHEASIOIDEN YKSIKÖN EROUTTAMISEN SOPIMUSPALVELUPROSESSI

PERUSPALVELUT PERHEASIAINSOVI TELU PERHETYÖ KASVATUSKESKUSTELUT TUETUT/VALVOTUT TAPAAMISE T VANHEMMUUDEN ARVIOINTI
ERORYHMÄ T PERHEKUNTOUTUS LASTENSUOJELU

PERHETYÖN ROOLI LASTEN HUOLTO- JA TAPAAMISASIOISSA

KRITEERIT EROPERHETYÖLLE

- huoli lapsesta vanhemmalla, peruspalveluissa, jne.
- lapsen oireet
- lapsen käytöksen muutokset
- vanhempien riittävät välit

PERHEKUNTOUTUKSELLINEN TYÖOTE

- vanhemmuuden arviointia
- vuorovaikutuksen arviointia
- lapsen näkökulma
- erouttaminen
- havainnointi, tiedonkeruu

YHTEISTYÖ NEUVOTTELU PERHEASIOIDEN YKSIKÖN, PERHETYÖNTEKIJÄN JA VANHEMPIEN KANSSA

- yksilöidyt tavoitteet työskentelylle
- ensimmäiset kotikäynnit sovitaan kummankin vanhemman kanssa

KOTIKÄYNNIT

- TERAPEUTTISET KESKUSTELUT, "PELISÄÄNTÖKESKUSTELUT", EROUTTAMINEN, EROSOVITTELU, PARISUHTEEN EROTTAMINEN VANHEMMUUDESTA, TOIMINNALLISET MENETELMÄT
- OHJAUS, TUKI, NEUVONTA, PALVELUOHJAUS
- TULEVAISUUTEEN SUUNTAUTUMINEN

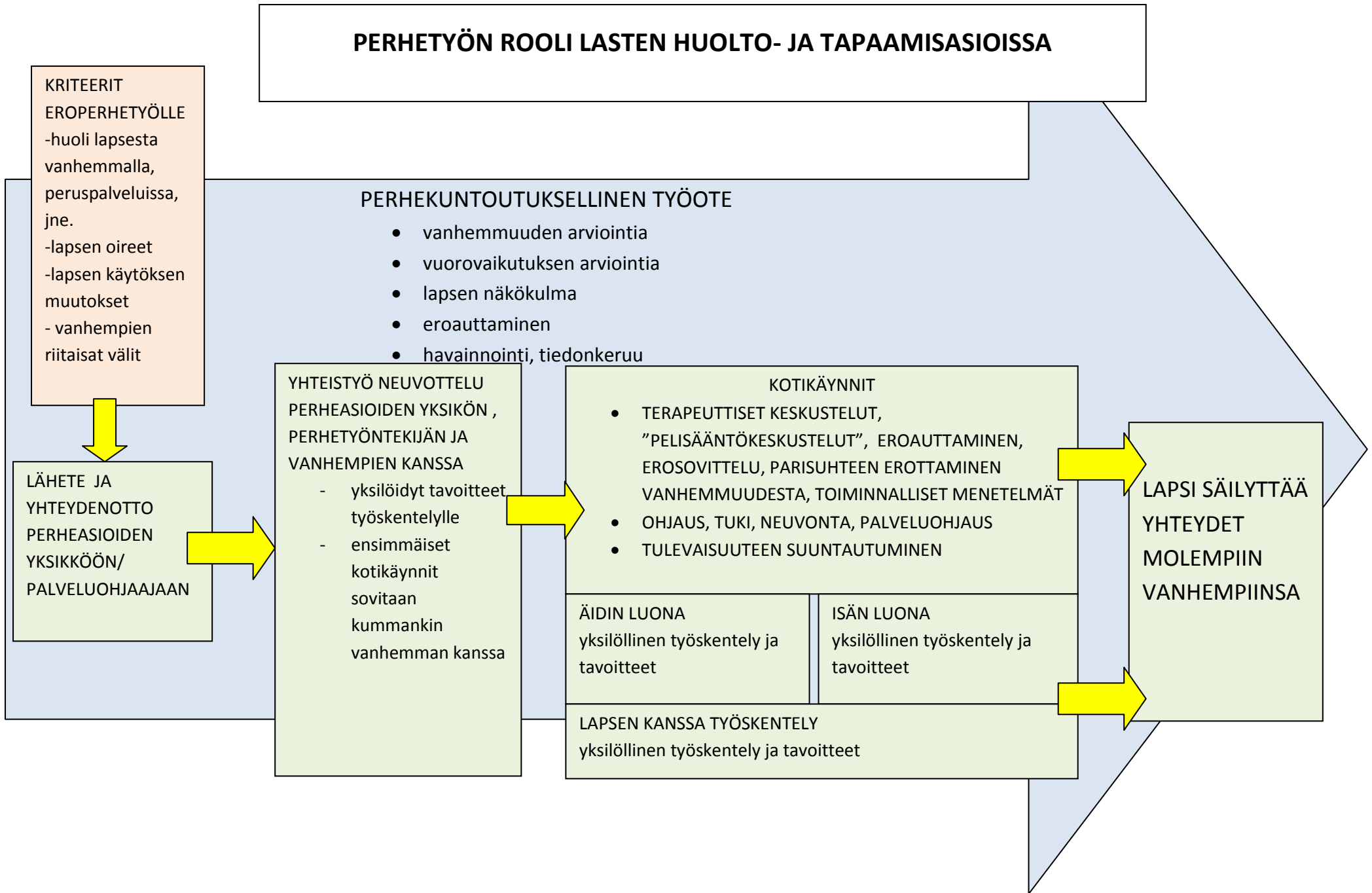
ÄIDIN LUONA
yksilöllinen työskentely ja tavoitteet

ISÄN LUONA
yksilöllinen työskentely ja tavoitteet

LAPSEN KANSSA TYÖSKENTELY
yksilöllinen työskentely ja tavoitteet

LÄHETE JA
YHTEYDENOTTO
PERHEASIOIDEN
YKSIKKÖÖN/
PALVELUOHJAAJAAN

LAPSI SÄILYTTÄÄ
YHTEYDET
MOLEMPIIN
VANHEMPIINSA

TAPAAMISPAIKAN ROOLI LASTEN HUOLTO- JA TAPAAMISASIOISSA

PERHEKUNTOUTUKSELLINEN TYÖOTE

- vanhemmuuden arviointia
- vuorovaikutuksen arviointia
- lapsen näkökulma
- eroauttaminen
- havainnointi ja tiedonkeruu

- YHTEISNEUVOTTELU
  - VANHEMMAT
  - TAPAAMISPAIKKA VASTAAVA
  - PERHEASIOIDEN YKSIKÖN EDUSTAJA
- TAPAAMISPAIKKATOIMINNAN ESITTELY, KÄYTÄNNÖN PERIAATTEIDEN LÄPIKÄYNTI
- OSAPUOLTEN LÄHTÖKOHDAT TAPAAMISJÄRJESTELYLLE
  - YKSILÖITY TAPAAMISSOPIMUS/ TUETTU TAI VALVOTTU TAPAAMINEN
  - MAHDOLLISUUS TYÖSKENNELLÄ LÄHI- TAI TAPAAJAVANHEMMAN KOTONA

TUTUSTUMIS- KÄYNTI

VALVOTTU TAPAAMINEN

- viranomaisen määrittelemä
- kriteerinä väkivalta, kaappausuhka, seksuaalinen hyväksikäyttö, päihteet, mielenterveys
- lapsen turvallisuuden takaaminen
- tavoitteellista toimintaa; tapaamiset jatkossa tuettuna tai läheisverkostossa

TUETTU TAPAAMINEN VALVOTUT VAIHDOT

- perustuu vanhempien väliseen sopimukseen tai oikeuden päätökseen
- kriteereitä useita erilaisia kuten vanhemmuuden tukeminen, luottamuspuola, pienet vauvat, jne.
- tavoitteellista toimintaa; tapaamisten toteutus jatkossa lähiverkoston tuella asiakkaan luonnollisessa ympäristössä

TUKI LAPSEN
TAPAAMISTEN
LAAJENTAMISEEN

TOIMIVAT
TAPAAMISET
TAPAAJA
VANHEMMAN
KOTONA/LÄ-
HEISVERKOS-
TOSSA

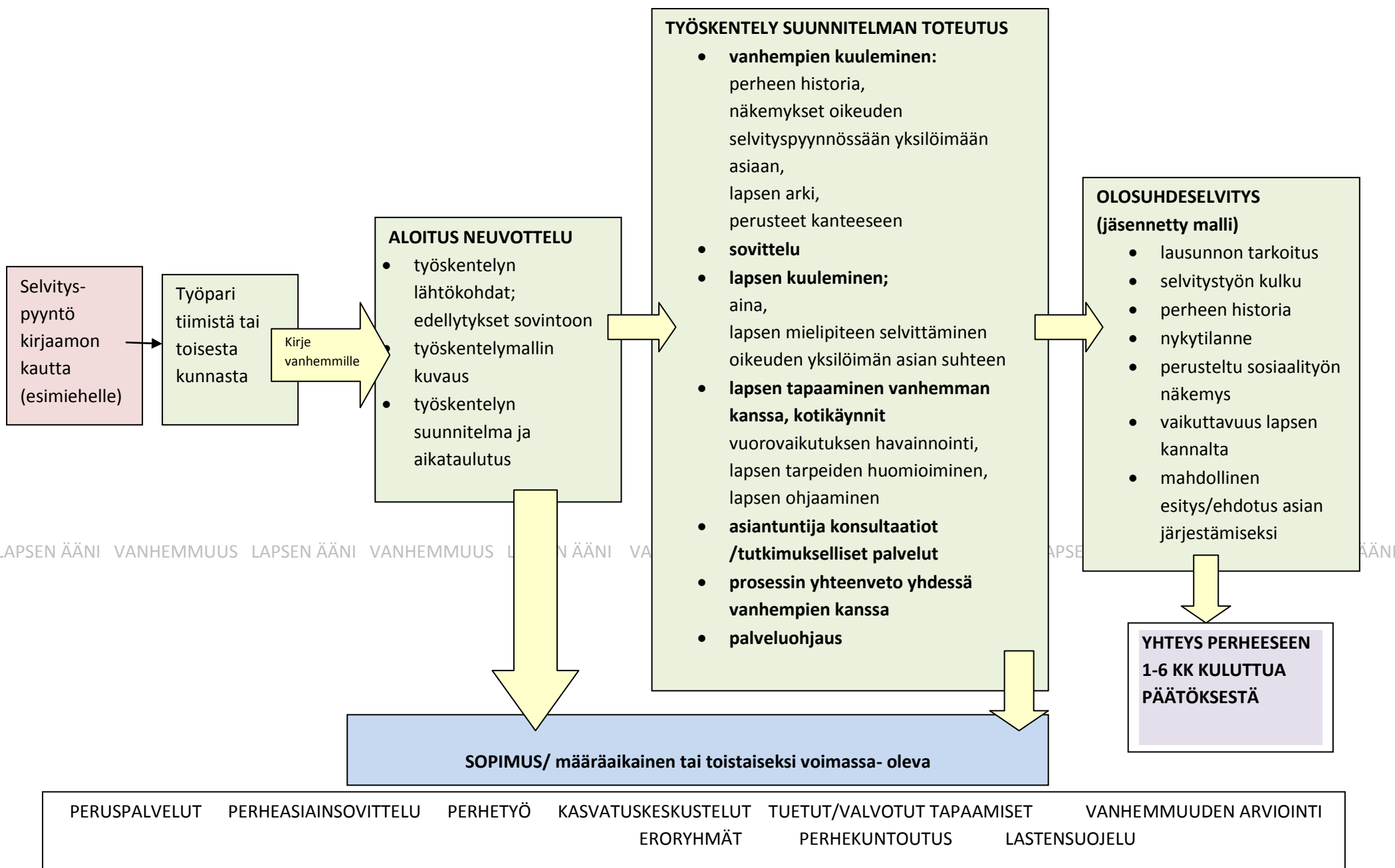
TUKI LAPSEN
TAPAAMISTEN
LAAJENTAMISEEN

EHDOTUS TUETUSTA
TAI VALVOTUSTA
TAPAAMISESTA

- sopimus
- tuomio

YHTEYS
TAPAAMISPAIKKA
VASTAAVAAN

OLOSUHDESELVITYS HUOLTORIIDASSA

MUISTILISTA SOSIAALIPÄIVYSTYKSEEN LASTEN HUOLTO- JA TAPAAMISASIOISSA

- ❖ Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen vanhempien tulee keskinäisessä yhteisymmärryksessä ja ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu huoltolaissa säädettyjen periaatteiden mukaisesti.
- ❖ Lapsen kehitykselle on tärkeää, että hänellä on suhde äitiin ja isään sekä yhtaikaisesti että erikseen. Äiti tai isä voidaan tuhota lapselta puhumalla hänestä pahaa, jolloin psyykinen menetyks on yhtä suuri, ellei suurempi kuin fyysinen. Vanhemmuudesta vieraantumisen tai vieraannuttamisen ongelmassa lapsi näkee toisen vanhempansa kaikin puolin hyvänä ja toinen edustaa hänelle pahuutta. Kuva haavoittaa lapsen kasvua ja omaa identiteettiä. Monet lapset oireilevat kiintymyksen tai ikävän ja vihan tai moraalisena pettymyksen ristipaineissa.
- ❖ Lapset saattavat käsitellä eron liittyviä asioita vasta myöhemmin eron jälkeen - ikään kuin odottaen vanhempien voimaantumista. Lapsen muuttanutta käytöstä saattaa olla vaikea ymmärtää mihin se liittyy. Tämä saattaa aiheuttaa myös vanhempien väliseen yhteistyöhön kitkaa jos vanhemmat eivät luota toisiinsa.
- ❖ Lapset voivat oirehtia monin tavoin taistellessaan menetyksiä vastaan. Näpistely, karkailu, vuoteenkastelu ja valehtelu kertovat lapsen vaikeudesta hyväksyä ero sekä hylätyksi tulemisen tuskasta. Nämä oireet kertovat lapsen uskalluksesta reagoida eron.
- ❖ Kokonaisuutena vanhempien välinen ero on hyvin monien tutkijoiden mukaan emotionaalisesti vahingollisempi pojille kuin tytöille. Isän lähtö kodista on pojille traumaattisempaa kuin tytöille.

❖ TOIMIVA YHTEISTYÖVANHEMMUUS

- ♥ Ei puhu pahaa toisesta vanhemmasta
- ♥ Ei koskaan lähetä viestejä toiselle vanhemmalle lapsen välityksellä.
- ♥ Antaa lapsen nauttia toisen vanhemman tapaamisista
- ♥ Ei riitele koskaan lapsen läsnä ollessa
- ♥ Rohkaisee lasta ylläpitämään suhdettaan toiseen vanhempaan

❖ HUONOSTI TOIMIVA YHTEISTYÖVANHEMMUUS

- ♠ Puhuu kielteisiä asioita toisesta vanhemmasta
- ♠ Lähettää viestejä toiselle vanhemmalle lapsen välityksellä.
- ♠ Pyytää lasta vakoilemaan toista vanhempansa.
- ♠ Riitely lapsen läsnä ollessa.
- ♠ Toisen vanhemman rankaiseminen vaikeuttamalla tämän ja lapsen tapaamisia.